

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ

Κείμενο Δημόσιας Διαβούλευσης

Αναφορικά με τον ορισμό της αγοράς
τερματισμού κλήσεων σε κινητά δίκτυα
και την ανάλυση του επιπέδου του
ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά

ΕΕΤΤ

Μαρούσι 3/9/2003

ΕΕΤΤ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν κείμενο Δημόσιας Διαβούλευσης έχει ετοιμασθεί από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) και αφορά τον ορισμό της αγοράς τερματισμού κλήσεων σε κινητά δίκτυα και την ανάλυση του επιπέδου του ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά.

Η ΕΕΤΤ προσκαλεί τους ενδιαφερόμενους φορείς να παρουσιάσουν τις απόψεις τους σχετικά με το ανωτέρω ζήτημα, απαντώντας στις ερωτήσεις του κειμένου. Αν υπάρχουν απόψεις-σχόλια που δεν καλύπτονται από το παρόν κείμενο της Δημόσιας Διαβούλευσης, παρακαλούμε να τις συμπεριλάβετε στις απαντήσεις σας.

Οι απαντήσεις πρέπει να υποβληθούν επωνύμως, στην ελληνική γλώσσα, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, όχι αργότερα από τις 3 Οκτωβρίου 2003, και ώρα 13.00. Τυχόν ανώνυμες απαντήσεις δεν θα ληφθούν υπόψη. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να ζητήσουν την μη αποκάλυψη της ταυτότητάς τους.

Οι απαντήσεις πρέπει να φέρουν την ένδειξη:

***Δημόσια Διαβούλευση Αναφορικά με τον Ορισμό της Αγοράς Τερματισμού
Κλήσεων σε Κινητά Δίκτυα και την Ανάλυση του Επιπέδου του Ανταγωνισμού
στην εν λόγω Αγορά***

Οι απαντήσεις πρέπει να υποβάλλονται στην ακόλουθη διεύθυνση:

ΕΕΤΤ

Λ. Κηφισίας 60,

151 25, Μαρούσι

Αττική

και στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: mct@eett.gr

Κατά τη διάρκεια της Διαβούλευσης είναι δυνατό να παρέχονται από την ΕΕΤΤ απαντήσεις σε διευκρινιστικές ερωτήσεις των ενδιαφερομένων, οι οποίες θα πρέπει να υποβάλλονται επώνυμα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε εφαρμογή των αρμοδιοτήτων της από το Ν. 2867/2000 «Οργάνωση και λειτουργία των Τηλεπικοινωνιών και άλλες διατάξεις», ιδίως δε το άρθρο 3 παρ. 14 αυτού (ΦΕΚ 273/Α/19-12-2000), η ΕΕΤΤ προχωρεί στη διαδικασία ορισμού των σχετικών αγορών που ανταποκρίνονται στις συνθήκες της εθνικής αγοράς και ιδίως την ανάλυση της σχετικής αγοράς για τον «τερματισμό κλήσεων σε ξεχωριστά δίκτυα κινητών» και στην ανάλυση της αποτελεσματικής ανταγωνιστικότητας στη σχετική αυτή αγορά, σύμφωνα με την Οδηγία 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7^{ης} Μαρτίου 2002 σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Οδηγία Πλαίσιο), ιδίως δε τα άρθρα 7, 14, 15 και 16 αυτής, την Οδηγία 2002/19/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7^{ης} Μαρτίου 2002 σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και με τη διασύνδεσή τους (Οδηγία για την Πρόσβαση), ιδίως δε τα άρθρα 7, 15, 16 αυτής, τη Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2003 για τις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που επιδέχονται εκ των προτέρων ρύθμιση σύμφωνα με την οδηγία 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (2003/311/ΕΚ, OJ L114/45, 8.5.2003), και τις Κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά βάσει του κοινοτικού πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (2002/С 165/03, OJ C165/6, 11.7.2002).

Ο σκοπός της διαδικασίας ορισμού αγορών είναι να προσδιορίζονται, με συστηματικό τρόπο, οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που αντιμετωπίζουν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάλυση αγοράς που ακολουθεί. Σύμφωνα με την «Οδηγία Πλαίσιο», η άσκηση του ορισμού αγορών πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου του ανταγωνισμού και να λαμβάνει υπόψη 'ιδιαίτερα σοβαρά' τη «Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές» καθώς και τις «Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά

βάσει του κοινοτικού πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών».

Σύμφωνα με τη «Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ΕΕΤΤ οφείλει να προβεί σε ανάλυση της σχετικής αγοράς για τον «τερματισμό κλήσεων σε ξεχωριστά δίκτυα κινητών». Η Επιτροπή βασίζεται το συμπέρασμά της σε ορισμένους παράγοντες, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι εξής:

- Το ρόλο της αρχής «ο καλών πληρώνει»
- Την έλλειψη υποκατάστασης ζήτησης σε επίπεδο λιανικής και χονδρικής
- Την έλλειψη υποκατάστασης προσφοράς σε επίπεδο χονδρικής
- Το γεγονός ότι οι πάροχοι δικτύων κινητής τηλεφωνίας (ΠΔΚ) δεν δύνανται να παρέχουν διαφορετικές χρεώσεις σε συγκεκριμένα κινητά τερματικά
- Το ρόλο των δυνατοτήτων αναδρομολόγησης
- Την αναποτελεσματικότητα της αγοραστικής δύναμης, η οποία προκύπτει, παραδείγματος χάριν, από την εσωτερικοποίηση των κλήσεων και/ή την ευαισθησία των χρηστών κινητής σε σχέση με τις τιμές.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέρριψε, στην παρούσα φάση, την ύπαρξη εθνικής αγοράς για τερματισμό κλήσεων σε κινητά (σε όλα τα εθνικά δίκτυα κινητών συνολικά) ή μιας συνδεδεμένης αγοράς για υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών.

Έχοντας ορίσει πρώτα μια σχετική αγορά αναφορικά με τον τερματισμό κλήσεων σε κινητά, η ΕΕΤΤ διεξήγαγε ανάλυση της αποτελεσματικής ανταγωνιστικότητας της αγοράς αυτής και όρισε τις επιχειρήσεις που κατέχουν Σημαντική Ισχύ στην Αγορά (ΣΙΑ) αυτή.

Σύμφωνα με την Οδηγία Πλαίσιο, η διαδικασία ανάλυσης της αγοράς από την ΕΕΤΤ πρέπει να λαμβάνει ιδιαιτέρως υπόψη τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τη ΣΙΑ.

Συγκεκριμένα, ενώ αναγνωρίζει ότι η στενή αγορά (δηλαδή ότι κάθε δίκτυο αποτελεί από μόνο του μια ξεχωριστή αγορά) υπονοεί ότι, επί του παρόντος, κάθε πάροχος δικτύου κινητής τηλεφωνίας (ΠΔΚ) αποτελεί το μοναδικό πάροχο σε κάθε αγορά, η Επιτροπή τονίζει ότι η ΕΕΤΤ θα πρέπει να εξετάσει εάν υπάρχει αντισταθμιστική διαπραγματευτική

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ

ισχύς η οποία θα καθιστούσε μια μη-μεταβατική αύξηση τιμών άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου μη επικερδή για κάθε πάροχο δικτύων κινητής.

Το σύνολο των παραπάνω αποτελούν αντικείμενο της παρούσης διαβούλευσης που σκοπό έχει την διατύπωση απόψεων από κάθε ενδιαφερόμενο σχετικό με τα εν λόγω θέματα και τα κατ' αρχήν συμπεράσματα της μελέτης και έρευνας που γίνεται από την ΕΕΤΤ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Ορισμός αγορών	7
1.1	Γενικά χαρακτηριστικά των υπηρεσιών	7
1.2	Σχετική αγορά προϊόντων	7
1.2.1	Νομικό test	7
1.2.2	Υποκατάσταση Προσφοράς	10
1.2.3	Υποκατάσταση ζήτησης	12
1.3	Ορισμός Γεωγραφικής Αγοράς	17
1.4	Συμπεράσματα	19
1.5	Ερωτήσεις	20
2	Ανάλυση Αγοράς	21
2.1	Δυνητικός ανταγωνισμός	22
2.2	Αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη	24
2.3	Ενδείξεις της συμπεριφοράς των παρόχων	28
2.3.1	Ιστορική τάση των τελών τερματισμού	29
2.3.2	Υπερβολική τιμολόγηση (excessive pricing)	31
2.3.3	Πραγματικές χρεώσεις	32
2.3.4	Διεθνές benchmark	34
2.3.5	Διακριτική τιμολόγηση (discriminatory pricing)	36
2.3.6	Συμπίεση τιμών (price squeeze)	36
2.3.7	Υπέμετρη κερδοφορία	37
2.4	Συμπεράσματα	38
2.5	Ερωτήσεις	38

1 Ορισμός αγορών

1.1 Γενικά χαρακτηριστικά των υπηρεσιών

Οι υπηρεσίες υπό εξέταση στην παρούσα έρευνα είναι αυτές που αφορούν στον τερματισμό φωνητικών κλήσεων σε δίκτυο κινητής τηλεφωνίας 2^{ης} Γενιάς. Όταν πραγματοποιείται μια κλήση σε κινητό τηλέφωνο, ανεξαρτήτως της ταυτότητας του δικτύου από το οποίο εκκινεί η κλήση (δηλαδή, σταθερό ή άλλο κινητό), η κλήση περνά από τον πάροχο που εκκινεί την κλήση στον πάροχο που την τερματίζει (πιθανώς μέσω διαβίβασης από έναν τρίτο πάροχο). Ο τερματισμός κλήσεων σε κινητά στην Ελλάδα πραγματοποιείται και χρεώνεται σε επίπεδο χονδρικής από τον πάροχο του δικτύου κινητής του καλούμενου στο δίκτυο από το οποίο εκκινεί η κλήση. Το τέλος τερματισμού πληρώνεται από τον πάροχο που εκκινεί την κλήση και μεταφέρεται στον καλούντα (σε διαφορετικό βαθμό κάθε φορά που εξαρτάται από τις ειδικές συνθήκες της αγοράς) στην τιμή λιανικής την οποία ο καλών πληρώνει για την κλήση.

1.2 Σχετική αγορά προϊόντων

1.2.1 Νομικό test

Ο προσδιορισμός μιας σχετικής αγοράς προϊόντων λαμβάνει χώρα σύμφωνα με τις αρχές που έχουν τεθεί από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) και το Πρωτοδικείο. Σύμφωνα με το ΔΕΚ, μια σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που είναι επαρκώς εναλλάξιμα ή υποκατάστατα, όχι μόνο αναφορικά με τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά τους, βάσει των οποίων είναι ιδιαίτερα κατάλληλα για την ικανοποίηση των διαρκών αναγκών των καταναλωτών, τις τιμές τους ή

ΕΕΤΤ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

την επιδιωκόμενη χρήση τους, αλλά και τις συνθήκες του ανταγωνισμού όπως και την ύπαρξη της προσφοράς και της ζήτησης στην εν λόγω αγορά.¹

Κατά τον καθορισμό της σχετικής αγοράς για τερματισμό φωνητικών κλήσεων, η ΕΕΤΤ ακολούθησε τους όρους και τη μεθοδολογία των *Κατευθυντήριων Γραμμών* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Σημαντική Ισχύ στην Αγορά (ΣΙΑ) (επιπλέον του ότι έλαβε υπόψη τις υπηρεσίες των οποίων οι στόχοι, τα χαρακτηριστικά, οι τιμές και η επιδιωκόμενη χρήση τις καταστούν επαρκώς εναλλάξιμες) προκειμένου να εξετάσει τις υφιστάμενες συνθήκες υποκατάστασης ζήτησης και προσφοράς. Μια συγκεκριμένη υπηρεσία ή μια σειρά υπηρεσιών συνιστά μια χωριστή σχετική αγορά προϊόντων εάν ένας υποθετικός μονοπωλιακός πάροχος μπορούσε να επιβάλει μια μικρή αλλά σημαντική,² μη μεταβατική αύξηση τιμών που υπερβαίνουν το ανταγωνιστικό επίπεδο χωρίς να μειώνονται οι πωλήσεις σε βαθμό που η αύξηση αυτή των τιμών να αποβαίνει επιζήμια (το ‘SSNIP test’). Η εφαρμογή του SSNIP test αποσκοπεί στο να επιτρέψει στην ΕΕΤΤ να καθορίσει τις υπηρεσίες, οι οποίες δύνανται να υποκαταστήσουν τον τερματισμό κλήσεων σε παρόχους δικτύων κινητής τηλεφωνίας (ΠΔΚ).

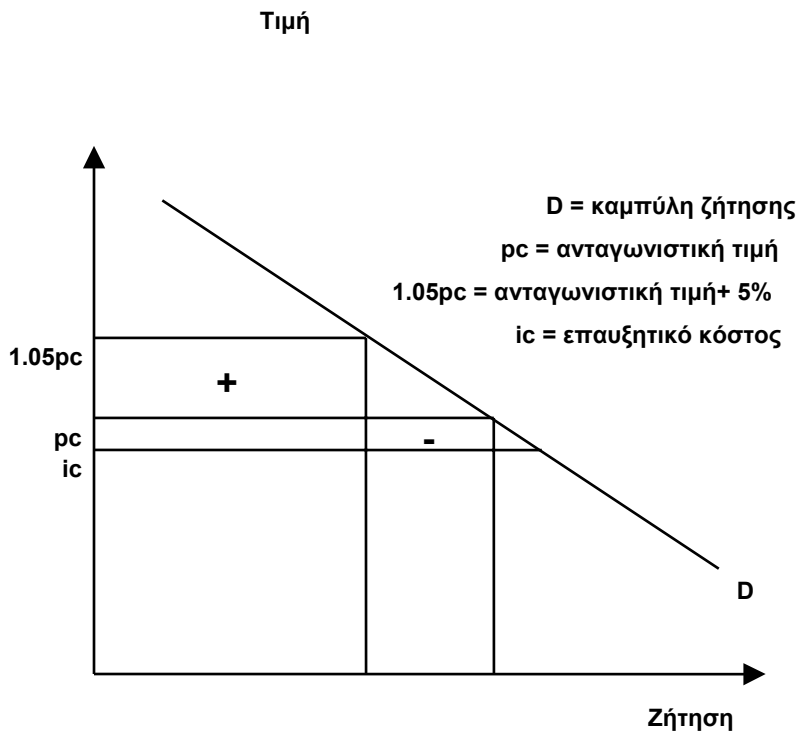
Ένα χρήσιμο εργαλείο ανάλυσης ή υποκατάστατο του SSNIP test για τον ορισμό αγοράς είναι το λεγόμενο «critical loss analysis test». Βάσει του test αυτού, εάν μια επιχείρηση αυξήσει τις τιμές κατά 5% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου (που ορίζεται με τα γράμματα ‘pc’ στο Σχήμα 1.1), θα έχει δύο συνέπειες στην κερδοφορία της

- θα δημιουργήσει μεγαλύτερο περιθώριο στις πωλήσεις που εξακολουθεί να διατηρεί (η επιφάνεια που σημειώνεται ‘+’ στο Σχήμα 1.1)
- θα απωλέσει οποιοδήποτε κέρδος αποκόμιζε προηγουμένως από τις πωλήσεις που έχασε (η επιφάνεια που σημειώνεται ‘-’ στο Σχήμα 1.1).

Τα κέρδη θα αυξηθούν (υποθέτοντας ότι το προϊόν που φαίνεται στο Σχήμα 1.1 αποτελεί αγορά όπως ορίζεται βάσει του SSNIP test) μόνο εάν η επιφάνεια ‘+’ είναι μεγαλύτερη της επιφάνειας ‘-’.

¹ *United Brands v. Commission* [1978] ECR 207, παράγραφοι 12, 22 και 29.

² Συνήθως υπολογίζεται στο 5% ή ακόμα και στο 10%, ανάλογα με το προϊόν και τις συγκεκριμένες συνθήκες της αγοράς.

Σχήμα 1.1:

SSNIP test

Το σχετικό μέγεθος των δύο επιφανειών εξαρτάται από:

- Την κλίση της καμπύλης 'D'
- Το επίπεδο συνεισφοράς στα πάγια και κοινά κόστη (common costs) που υπάρχει στην ανταγωνιστική τιμή.

Η ανάλυση του κόστους των κινητών, όπως διενεργήθηκε από την ΕΕΤΤ, υποδηλώνει ότι το μερίδιο του κοινού κόστους ως ποσοστό του συνολικού κόστους δικτύου (ή, ακριβέστερα, η διαφορά μεταξύ του μέσου συνολικού κόστους τερματισμού και του επαυξητικού κόστους, εκφραζόμενη ως ποσοστό του συνολικού κόστους δικτύου) είναι της τάξεως του 10%. Στη συνέχεια αποτελεί πλέον ζήτημα απλού μαθηματικού υπολογισμού το να υπολογισθεί το επίπεδο πτώσης της ζήτησης για το εν λόγω προϊόν, ως αποτέλεσμα της αύξησης του 5% στην τιμή του, η οποία θα ήταν επαρκώς μεγάλη ώστε να καταστήσει την αύξηση αυτή ζημιολογική και, συνεπώς, να αποκλείσει τη δυνατότητα να αποτελεί το προϊόν αυτό ξεχωριστή αγορά, σύμφωνα με το SSNIP test. Στην περίπτωση

ΕΕΤΤ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

αυτή, θα απαιτούνταν μείωση της ζήτησης κατά 33% προκειμένου να καταστεί ζημιογόνος η αύξηση.³

Επομένως, ένας εναλλακτικός τρόπος διαμόρφωσης του SSNIP test υπό τις περιστάσεις αυτές είναι να εξετάζεται κατά πόσον η ζήτηση για τερματισμό σε κινητά δίκτυα θα μειωνόταν κατά 33% ή περισσότερο ως αποτέλεσμα της αύξησης των τιμών κατά 5%. Εάν η απάντηση είναι αρνητική, η αύξηση θα είναι επικερδής και ο τερματισμός σε κινητά θα ορίζεται ως αγορά ανά πάροχο.⁴

Η προσέγγιση αυτή παρέχει μια ένδειξη του επιπέδου της υποκατάστασης ζήτησης, η οποία θα ήταν επαρκής για να εμποδίσει το να καταστεί χωριστή αγορά ο τερματισμός κάθε παρόχου κινητής. Εντούτοις, πρώτον είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη το ζήτημα της υποκατάστασης προσφοράς. Εάν τα τέλη τερματισμού σε κινητά δίκτυα υπερβαίνουν το ανταγωνιστικό επίπεδο, είναι απαραίτητο να καθορισθεί εάν υπάρχουν άλλες επιχειρήσεις που δύνανται να ανταποκριθούν με το να αυξήσουν την προσφορά.

1.2.2 Υποκατάσταση Προσφοράς

Υποκατάσταση προσφοράς θεωρείται ότι υφίσταται όταν, ανταποκρινόμενοι σε μια αύξηση της τιμής ενός συγκεκριμένου προϊόντος ή μιας υπηρεσίας, οι προμηθευτές άλλων προϊόντων ή υπηρεσιών προβαίνουν στην παροχή του προϊόντος του οποίου η τιμή έχει αυξηθεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος (καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο ζημιογόνα την αύξηση της τιμής). Θα πρέπει, επομένως, να εξεταστεί κατά πόσον υπάρχουν τρόποι για να υπάρξει υποκατάσταση προσφοράς (δηλαδή τρόποι με τους οποίους μία κλήση θα μπορούσε να τερματιστεί σε άλλο δίκτυο από εκείνο του ΠΔΚ του οποίου ο καλούμενος είναι συνδρομητής για υπηρεσίες πρόσβασης και συλλογής). Η ΕΕΤΤ εξέτασε κατά πόσον κάποιος ανταγωνιστής πάροχος θα μπορούσε πράγματι να προκύψει, δηλαδή να

³ Εάν το μερίδιο του κοινού κόστους του δικτύου στον τερματισμό κλήσεων σε κινητά ήταν 15%, η αντίστοιχη κρίσιμη ζημία θα ήταν 25%.

⁴ Αυτό υπολογίζεται ως εξής: εάν το αρχικό επίπεδο ζήτησης είναι 100, το επιπλέον κέρδος που προκύπτει από τη μείωση της ζήτησης κατά X είναι $0,05 (100-X)$. Η απώλεια συνεισφοράς είναι $0.1 \times X$. Εάν το X είναι λιγότερο από 33, προκύπτουν κέρδη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ

εμφανισθεί στο προσκήνιο (από μόνη της η υποθετική υποκατάσταση προσφοράς δεν επαρκεί).

Η υποκατάσταση προσφοράς σε επίπεδο χονδρικής θα μπορούσε να προέλθει πιο εύκολα από άλλους ΠΔΚ. Εντούτοις, αυτό θα προϋπέθετε ότι οι συσκευές κινητών θα μπορούσαν να μεταφέρονται μεταξύ των δικτύων για τον τερματισμό. Παρά το γεγονός ότι οι συσκευές GSM μπορούν να (και πράγματι) κάνουν περιαγωγή ανάμεσα στα δίκτυα, η ΕΕΤΤ αντιλαμβάνεται ότι επί του παρόντος δεν είναι εφικτό για το δίκτυο που εκκινεί μια κλήση να επιλέγει το δίκτυο στο οποίο θα τερματιστεί αυτή η κλήση. Ορισμένες τεχνικές δυσκολίες με αυτήν την πιθανή μορφή υποκατάστασης θα μπορούσαν να ξεπεραστούν μέσω της δρομολόγησης των κλήσεων σε έναν εικονικό φορέα (virtual entity) ο οποίος θα παρέχει τερματισμό στους πελάτες του, επιλέγοντας το δίκτυο κινητής στο οποίο θα τερματίζει τις κλήσεις αυτές. Μια τέτοια τεχνική λύση απαιτεί αυτός ο εικονικός φορέας να έχει τη δυνατότητα να ελέγχει ανά πάσα στιγμή το δίκτυο στο οποίο είναι συνδεδεμένοι οι πελάτες του και να δύναται να επικοινωνήσει με τις κάρτες SIM των πελατών του (προκειμένου να αλλάζει δίκτυα). Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι επί του παρόντος, υπάρχουν σημαντικά προβλήματα σηματοδοσίας που καθιστούν την παροχή της ανωτέρω λύσης αδύνατη.

Οι νεοεισερχόμενοι πάροχοι σταθερής τηλεφωνίας στην Ελλάδα προφανώς εξακολουθούν να εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες για ‘tromboning’ ούτως ώστε να αναδρομολογούν την κίνηση για να εκμεταλλευτούν τα ευνοϊκότερα διεθνή συμφωνηθέντα τέλη. Εντούτοις, το κόστος και η ποιοτική αποτελεσματικότητα της δυνατότητας αυτής περιορίζεται όλο και περισσότερο και αναμένεται να εξαφανιστεί με την πάροδο του χρόνου (όπως έχει ήδη συμβεί σε άλλα Κράτη Μέλη της ΕΕ).

Παρά το γεγονός ότι είναι σαφές ότι δύναται να λάβουν χώρα σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις (συμπεριλαμβανομένων του VoIP και των στιγμιαίων μηνυμάτων [instant messages]), ορισμένες εκ των οποίων μπορεί να μην απαιτούν την καταβολή τέλους τερματισμού (υπό την παρούσα μορφή), η ανάπτυξή τους στην Ελλάδα σε αυτό το στάδιο είναι υπερβολικά υποθετική και η εμπορική τους επίδραση είναι σχετικά αβέβαιη.

Επιπλέον, δεν μπορεί κάποιος να ισχυρισθεί, ούτε καν με σχετική βεβαιότητα, ότι θα προέκυπταν χαμηλότερα τέλη τερματισμού.⁵

Η ΕΕΤΤ δεν θεωρεί ότι υπάρχουν πάροχοι οι οποίοι επί του παρόντος δεν παρέχουν κλήσεις σε κινητά και οι οποίοι θα μπορούσαν να παράσχουν υποκατάσταση προσφοράς στο επίπεδο λιανικής. Επιπλέον, δε διαφαίνεται ότι οποιοσδήποτε τέτοιος πάροχος δεν θα ήταν εξαρτημένος από το δίκτυο του ΠΔΚ με τον οποίο είναι συνδεδεμένος ο καλούμενος για τον τερματισμό των κλήσεων.

1.2.3 Υποκατάσταση ζήτησης

Η εκτίμηση των δυνατοτήτων υποκατάστασης ζήτησης απαιτεί την εξέταση του βαθμού στον οποίο οι καταναλωτές των εν λόγω υπηρεσιών τις θεωρούν εναλλάξιμες ή υποκατάστατες. Ο ανταγωνισμός μεταξύ υποκατάστατων προϊόντων συνήθως έχει πολλές πτυχές, συμπεριλαμβανομένης της τιμής, της ποιότητας, της υπηρεσίας και της καινοτομίας/νεωτερισμού.

Προκειμένου να αντιδράσει στο υψηλό τέλος τερματισμού ενός κινητού παρόχου μέσω της υποκατάστασης, ο καταναλωτής θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε μια εξίσου λειτουργική εναλλακτική υπηρεσία η οποία δε χρησιμοποιεί τον τερματισμό αυτό. Προκειμένου ο καταναλωτής να έχει κίνητρο να αναζητήσει μια τέτοια εναλλακτική λύση, είναι ουσιαστικά απαραίτητο:

- το υψηλότερο τέλος να αντανakλάται στη λιανική τιμή που επιβάλλεται στον καταναλωτή

⁵ Το VoIP, ή φωνή μέσω πρωτοκόλλου Internet, έχει τη δυνατότητα να τροποποιήσει τις υπάρχουσες πρακτικές τιμολόγησης για τον τερματισμό κλήσεων διότι, μετατρέποντας τις φωνητικές κλήσεις σε ροή δεδομένων (data streams), έχει τη δυνατότητα να μετατρέπει τα σήματα αυτά με τρόπο που σημαίνει ότι θα μπορούσαν: (i) να αναγνωρίζονται ως κίνηση που εκκινεί, αντί για κίνηση που τερματίζει, και (ii) να υπόκεινται σε διαφορετικό καθεστώς χρέωσης βάσει της χρήσης χωρητικότητας αντί για τη διάρκεια της κλήσης. Εντούτοις, ο χρόνος και ο βαθμός της πιθανής έναρξης χρησιμοποίησης του VoIP δεν μπορούν να συγκεκριμενοποιηθούν, ενώ δεν είναι απόλυτα σαφές πώς μπορούν/πρόκειται να εξελιχθούν οι πρακτικές τιμολόγησης. Τα στιγμιαία μηνύματα (IM) είναι μια πιο εξελιγμένη μορφή των υφιστάμενων σύντομων μηνυμάτων (SMS), αν και πρόκειται να χρησιμοποιηθούν κατά κύριο λόγο σε σύστημα GPRS. Το αποτέλεσμά τους θα είναι πιθανόν να δημιουργήσει κάποια μορφή ανταγωνιστικής πίεσης στις φωνητικές κλήσεις, αν και δεν είναι σαφές σε αυτό το στάδιο της εξέλιξής τους κατά πόσον η επίπτωσή τους στον ορισμό αγοράς θα είναι οριακή ή όχι, όπως συμβαίνει επί του παρόντος με τα SMS.

- ο καταναλωτής να γνωρίζει τη λιανική τιμή.

Ο πρώτος όρος απαιτεί είτε να επιβάλλεται με ρύθμιση να αντανακλώνται τα τέλη τερματισμού σε κινητά στις λιανικές τιμές των κλήσεων σε κινητά, ή το επίπεδο του ανταγωνισμού στις αγορές λιανικής να είναι επαρκώς υψηλό ώστε να επιτυγχάνεται το ίδιο αποτέλεσμα. Από την άποψη αυτή, η ΕΕΤΤ σημειώνει ότι δεν είναι απαραίτητα αληθές ότι θα εκπληρωθεί ο πρώτος όρος. Εάν δεν εκπληρωθεί, τότε η ζήτηση για κλήσεις σε κινητά κατά κύριο λόγο θα παραμείνει ανεπηρέαστη από μια αλλαγή στα τέλη τερματισμού. Εάν υποθέσει κανείς ότι θα υπάρξει μια αντίστοιχη αλλαγή στις λιανικές τιμές των κλήσεων σε κινητά, τότε θα είναι απαραίτητο να εξεταστεί κατά πόσον οι καταναλωτές αναγνωρίζουν ότι καλούν έναν κινητό αριθμό και επίσης εάν γνωρίζουν την τιμή που κοστίζει η κλήση αυτή. Εάν δεν πληρούνται αυτοί οι όροι, δεν υπάρχει προοπτική να δημιουργηθεί υποκατάσταση ζήτησης. Τα στοιχεία που έχουν συγκεντρώσει οι ρυθμιστικές αρχές από τους καταναλωτές σε άλλα κράτη υποδηλώνουν ότι οι όροι αυτοί δεν πληρούνται.

Η υποκατάσταση σε επίπεδο χονδρικής δεν είναι εφικτή επί του παρόντος, καθώς οποιοσδήποτε φορέας που επιθυμεί να προσφέρει κλήσεις σε πελάτες σε ένα συγκεκριμένο δίκτυο κινητής θα πρέπει να αγοράζει τον τερματισμό από τον αντίστοιχο ΠΔΚ προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να πράξει κάτι τέτοιο. Η ΕΕΤΤ σημειώνει ότι τα στοιχεία σχετικά με την κίνηση που σχετίζονται με την απόκτηση υπηρεσιών τερματισμού σε κινητά στην Ελλάδα από μια σειρά σταθερών εισερχομένων παρόχων στρεβλώνονται από το γεγονός ότι πολλοί εξ αυτών δεν προβαίνουν σε άμεση διασύνδεση με τους ΠΔΚ (το τέλος τερματισμού μπορεί επίσης να στρεβλώνεται ως αποτέλεσμα αυτών των μη διασυνδεδεμένων παρόχων που υποχρεώνονται να αποδέχονται τα τέλη που προσφέρονται στον πάροχο που τους προσφέρει τη διαβίβαση). Παραδείγματος χάριν, τα στοιχεία που παρασχέθηκαν στην ΕΕΤΤ δείχνουν ότι ένας αριθμός εναλλακτικών παρόχων σταθερής τηλεφωνίας εξαρτάται, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, από τη χρήση τεχνικών tromboning ή από τη χρήση GSM gateways (FCTs).

Στο επίπεδο λιανικής, είναι διαθέσιμη μια σειρά πιθανών υποκατάστατων ζήτησης, τα οποία υποστηρίζεται ότι δύνανται να επιδράσουν στη δυνατότητα μεταβολής της τιμής που μπορεί να έχει ένας ΠΔΚ (στο επίπεδο χονδρικής) για υπηρεσίες τερματισμού. Αυτά τα πιθανά υποκατάστατα συμπεριλαμβάνουν:

- την κλήση του καλούμενου στη σταθερή γραμμή του

ΕΕΤΤ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

- την αποστολή γραπτών μηνυμάτων
- την πραγματοποίηση μιας σύντομης κλήσης προκειμένου να ζητηθεί από τον καλούμενο να καλέσει
- τη συντόμευση των κλήσεων συνολικά
- την αλλαγή κάρτας SIM από τον καλούμενο με το χέρι.

Η πρώτη δυνατότητα δεν αναγνωρίζει την ουσιαστικά διαφορετική φύση της σταθερής και της κινητής τηλεφωνίας (π.χ. οι κινητοί αριθμοί σχετίζονται με πρόσωπα και όχι με τοποθεσίες, τη δυνατότητα επικοινωνίας με ένα συνδρομητή σταθερής όταν αυτός δεν βρίσκεται στο σημείο της σταθερής σύνδεσης). Υποστηρίζεται ότι υπάρχει επίσης διαφοροποίηση στο επίπεδο χονδρικής, όπως αντανάκλαται στις διαφορές που προϋπήρχαν στα τέλη τερματισμού μεταξύ παρόχων σταθερής και μεταξύ παρόχων σταθερής που τερματίζουν σε ΠΔΚ αφενός, σε αντίθεση με τον τερματισμό κινητού προς κινητό (off-net), παρά την παρέμβαση της ΕΕΤΤ που αποσκοπούσε στο να αποτρέψει αυτές τις πρακτικές διακριτικής μεταχείρισης από την COSMOTE και τη Vodafone-Panafon (και, πρόσφατα, το Μάρτιο του 2003, από την Telestet). Η κατάσταση επί του παρόντος αντιμετωπίζεται / διορθώνεται με μέτρα που λαμβάνουν οι διάφοροι ΠΔΚ ανταποκρινόμενοι στην πίεση της ΕΕΤΤ.⁶

Ενώ τα γραπτά μηνύματα μπορούν μερικώς να υποκαταστήσουν μία κλήση σε ένα σημείο τερματισμού κινητού, η πιθανή καθυστέρηση, η έκταση των μηνυμάτων που μεταφέρονται και τα στοιχεία της αγοράς που δείχνουν συμπληρωματικότητα αντί για εναλλαξιμότητα, οδηγούν την ΕΕΤΤ στο συμπέρασμα ότι τα γραπτά μηνύματα δεν είναι επαρκή υποκατάστατα μιας φωνητικής κλήσης στο κινητό του καλούμενου. Πράγματι, ο καθορισμός διαφορετικών τελών διασύνδεσης και όρων για τα μηνύματα SMS δείχνουν ότι δεν είναι εναλλάξιμα. Στο βαθμό που η αυξανόμενη δημοτικότητά τους μπορεί μερικώς να ερμηνευθεί από την οπτική του ότι ο τερματισμός κλήσεων τιμολογείται πάνω από τα ανταγωνιστικά επίπεδα, παλαιότερα στοιχεία της αγοράς που έχουν συλλεχθεί σε άλλα κράτη φαίνεται να δηλώνουν ότι δεν είναι πιθανό να παρουσιάσουν σημαντική απώλεια πελατών για το σκοπό του ορισμού αγοράς.

⁶

Εντούτοις, η ΕΕΤΤ αντιλαμβάνεται ότι αυτή η διαφορά μεταξύ κλήσεων από κινητό σε κινητό εκτός δικτύου (off-net) και από σταθερό σε κινητό αποτελεί πρόσφατο φαινόμενο και εκκινεί από τη στιγμή που προέβη σε σχετικές ενέργειες η COSMOTE και η Vodafone-Panafon στο πρώτο τρίμηνο του 2003. Στοιχεία τέτοιων πρακτικών δεν υπάρχουν στα ιστορικά στοιχεία που έχει συγκεντρώσει η ΕΕΤΤ.

Η τρίτη και η τέταρτη δυνατότητα δεν αποτελούν πραγματικές εναλλακτικές, καθώς η χρήση τους αντανάκλα μέτρα αυτοεξυπηρέτησης που αποσκοπούν στο να αντιμετωπίσουν τα υψηλά τέλη τερματισμού σε κινητά.

Η χρήση 'manual' τρόπων υποκατάστασης (π.χ. εσωτερικός χώρος για τοποθέτηση διπλών καρτών SIM) δεν αποτελεί, κατά την άποψη της ΕΕΤΤ, άμεσο υποκατάστατο για μια υπηρεσία τερματισμού, καθώς αυτό θα χρησιμοποιούνταν κυρίως για σκοπούς πρόσβασης και εκκίνησης και όχι για τερματισμού. Επιπλέον, ενώ θεωρητικά είναι δυνατή η 'αυτόματη' υποκατάσταση, δεν έχει αναπτυχθεί ακόμη μηχανισμός που να δίνει εντολή στο τηλέφωνο του καλούμενου να αλλάζει δίκτυο αυτόματα, ούτε είναι πιθανό να αναπτυχθεί στο άμεσο μέλλον.

Κατά την άποψη της ΕΕΤΤ, το ζήτημα του ανταγωνισμού στις τιμές είναι μακράν το σημαντικότερο κατά την εξέταση των υποκατάστατων του τερματισμού κλήσεων σε κινητά (ιδίως δεδομένου ότι η υπηρεσία τερματισμού κλήσεων είναι κατάλληλη για εμπορική λειτουργία [commodity function], η οποία ούτε προωθείται εμπορικά ούτε διαφοροποιείται ποιοτικά).

Η σχετική 'αντίσταση' των τελών τερματισμού κλήσεων σε κάθε κινητό δίκτυο ΠΔΚ φαίνεται να αντανάκλαται κυρίως στο γεγονός ότι η εφαρμογή της αρχής «ο καλών πληρώνει», σημαίνει ότι οι τελικοί χρήστες που εκκινούν την φωνητική κίνηση είναι σχετικά αδιάφοροι για το ύψος των τελών τερματισμού σε κινητά. Αυτή η σχετική ανελαστικότητα τιμών από την πλευρά των καταναλωτών αντανάκλαται επίσης σε μια σειρά κρίσιμων στοιχείων της ενημέρωσης και της συμπεριφοράς των συνδρομητών, που προκύπτουν από έρευνες καταναλωτών οι οποίες πραγματοποιήθηκαν πρόσφατα από την Επιτροπή Ανταγωνισμού του Ηνωμένου Βασιλείου,⁷ και συγκεκριμένα:

- **Ευαισθησία σχετικά με την τιμή εισερχόμενων κλήσεων.** Τα στοιχεία έδειξαν ότι το κόστος των εισερχόμενων κλήσεων δεν ανήκε στους παράγοντες που είχαν υψηλή προτεραιότητα από το καλούμενο μέρος, σε σχέση με τις χρεώσεις που καταβάλλονται για τη χρήση κινητού. Περισσότερο από τα δύο-τρίτα αυτών που απάντησαν δεν

⁷

Vodafone, O2, Orange και T-Mobile: εκθέσεις για τις αναφορές βάσει της Ενότητας 13 του Telecommunications Act 1984 για τις αλλαγές που έγιναν από την Vodafone, την O2, την Orange και την T-Mobile για τον τερματισμό κλήσεων από σταθερά και κινητά δίκτυα. Επιτροπή Ανταγωνισμού, 18/02/2003.

ενδιαφέρονταν για το κόστος με το οποίο επιβαρύνονται όταν τους καλούν εκείνοι με τους οποίους κυρίως επικοινωνούν και ότι 61% αυτών που απάντησαν ενδιαφέρονταν περισσότερο για το δικό τους κόστος παρά για το κόστος εκείνων που τους καλούν. Αυτό συμπεριλάμβανε και μια έρευνα σχετικά με την «εσωτερικοποίηση/αφομοίωση» (“internalisation”) του κόστους τερματισμού,⁸ παραδείγματος χάριν μέσω της δημιουργίας «ομάδων κοινών συμφερόντων για κινητά δίκτυα».

- **Επίγνωση του δικτύου που καλείται.** Μόνο 28% των πελατών κινητής γνώριζαν εάν ο καλούμενος ανήκε στο ίδιο δίκτυο με αυτούς. Στο βαθμό που θα εφαρμοστεί στην Ελλάδα η φορητότητα αριθμών, καλύπτοντας έτσι την ταυτότητα των υποκείμενων δικτύων κινητής μέσω της μη χρησιμοποίησης του (άλλως) διακριτικού προθέματος, το συνολικό επίπεδο επίγνωσης του δικτύου που καλείται θα μειωθεί αναπόφευκτα με την πάροδο του χρόνου.
- **Επίγνωση των σχετικών και πραγματικών τιμών για κλήσεις εντός και εκτός δικτύου.** Μόνο 21% αυτών που απάντησαν είχαν μια σχετική ιδέα του απόλυτου κόστους κλήσης από σταθερό σε κινητό. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει επίσης ευρύτατη έλλειψη επίγνωσης των σχετικών τιμών.
- **Συμπεριφορά κατά την κλήση σε κινητό.** Τα στοιχεία της έρευνας κατέδειξαν ότι μόνο μια μειοψηφία πελατών γνώριζαν και ενδιαφέρονταν για το κόστος της πραγματοποίησης κλήσεων από σταθερό σε κινητό. Έτσι, λίγοι προσάρμοζαν τη συμπεριφορά τους (μέσω της υποκατάστασης ή άλλως). Επιπλέον, στο βαθμό που τα άτομα αυτά χρησιμοποιούν τακτικές για να συντομεύουν τις κλήσεις τους ή να αποφεύγουν τις χρεώσεις, η κοινωνική αξία και χρησιμότητα της χρήσης κινητών μειώνεται.

Συνεπώς, η Επιτροπή Ανταγωνισμού (όπως επιβεβαιώθηκε πρόσφατα από Απόφαση του Αγγλικού High Court) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι είναι σαφές ότι επί του παρόντος δεν υπάρχουν επαρκή υποκατάστατα για τον τερματισμό στο δίκτυο κάθε παρόχου κινητής. Η

8

Η εσωτερικοποίηση του κόστους εντός μιας ευρύτερης ομάδας χρηστών θα προέκυπτε, παραδείγματος χάριν, όταν η ομάδα ενδιαφερόταν για το συνολικό της κόστος, συμπεριλαμβανομένης τόσο της συλλογής (εκκίνησης) όσο και του τερματισμού. Αυτό θα προϋπέθετε την ύπαρξη μιας ιδιαίτερα συμπαγούς ομάδας καταναλωτών που θα σχημάτιζαν μια «κοινωνία συμφερόντων».

ΕΕΤΤ θεωρεί ότι, παρά το γεγονός ότι οι έρευνες καταναλωτών που έγιναν από την Επιτροπή Ανταγωνισμού του Ηνωμένου Βασιλείου και από άλλες ρυθμιστικές αρχές ανά τον κόσμο δείχνουν ότι τα αποτελέσματά τους είναι πιθανό να αντανakλώνται και στην Ελλάδα.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού παρατήρησε επίσης ότι, στο βαθμό που μια μειοψηφία συνδρομητών κινητών διαθέτει ευαισθησία σχετικά με τις τιμές (συμπεριλαμβανομένων των μεγαλύτερων εταιρικών πελατών), οι ΠΔΚ έχουν επιδιώξει σε μεγάλο βαθμό να εξουδετερώσουν την πίεση που θα μπορούσαν θεωρητικά να υποστούν προσφέροντας στους χρήστες αυτούς ευνοϊκότερους όρους, συνήθως υπό τη μορφή διαφοροποιημένων τελών (ιδίως μέσω πακέτων για κλήσεις εντός δικτύου). Η εμπειρία αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνεται και στην Ελλάδα, δεδομένων ιδίως των απαντήσεων των παρόχων σταθερής τηλεφωνίας στο ερωτηματολόγιο αγοράς της ΕΕΤΤ και των πρακτικών που ακολουθούν οι ΠΔΚ στα πλαίσια της απόπειράς τους να εμποδίσουν τη χρήση από τους εταιρικούς τους πελάτες των λεγόμενων ‘GSM gateways’ ή FCTs και των προσφορών τους ελκυστικών τιμολογίων για κλήσεις εντός δικτύου με VPN.

1.3 Ορισμός Γεωγραφικής Αγοράς

Η σχετική γεωγραφική αγορά αντιστοιχεί στην περιοχή όπου οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στην προσφορά και τη ζήτηση των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών, και όπου οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς, και η οποία μπορεί να διακριθεί από γειτονικές κυρίως περιοχές διότι στις εν λόγω περιοχές οι συνθήκες του ανταγωνισμού διαφέρουν σημαντικά.⁹ Βάσει του ορισμού αυτού, κατά την άποψη της ΕΕΤΤ, η σχετική γεωγραφική αγορά για τις υπηρεσίες τερματισμού φωνητικών κλήσεων συμπίπτει με το σύνολο της ελληνικής επικράτειας διότι:

- η κατασκευή και λειτουργία των δικτύων και η παροχή των υπηρεσιών υπόκειται στις ίδιες ειδικές άδειες που καλύπτουν το σύνολο της ελληνικής επικράτειας και στο ευρύτερο νομοθετικό πλαίσιο που αφορά πάλι το σύνολο της ελληνικής επικράτειας

⁹ *United Brands v. Commission* [1978] ECR 207.

ΕΣΡΤ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

- τα υπάρχοντα δίκτυα κινητής καλύπτουν ομοειδώς όλη την ελληνική επικράτεια
- η εμπορική (τιμολογιακή και διαφημιστική) πολιτική των οργανισμών που διαχειρίζονται τα δίκτυα ή παρέχουν τις υπηρεσίες δεν διαφοροποιείται από περιοχή σε περιοχή μέσα στην ελληνική επικράτεια.
- οι ΠΔΚ σε άλλα Κράτη Μέλη δεν αποτελούν εναλλακτική πηγή προσφοράς είτε για τους τελικούς χρήστες είτε για αυτούς που επιθυμούν την πρόσβαση σε επίπεδο λιανικής ή χονδρικής αντίστοιχα, ιδίως εν όψει της ανάγκης ανάπτυξης ενός δικτύου κινητής όπου θα τερματίζεται η κλήση
- αρκετοί παράγοντες της προσφοράς εμποδίζουν τους ξένους παρόχους από το να δημιουργήσουν δίκτυα τερματισμού κινητής αποτελεσματικά και άμεσα στην Ελλάδα συμπεριλαμβανομένης, παραδείγματος χάριν, της ύπαρξης σημαντικού κόστους επένδυσης καθώς και ρυθμιστικών κωλυμάτων όπως η μη διαθεσιμότητα αδειών ή η έλλειψη επιβαλλόμενης πρόσβαση των MVNO.
- το γεγονός ότι η οικονομική βιωσιμότητα των δυνατοτήτων διεθνούς arbitrage μέσω του tromboning καθίσταται όλο και πιο δύσκολο με την πάροδο του χρόνου, ιδίως επειδή τα περισσότερα άλλα κράτη, όπως επίσης και οι ΠΔΚ, σταδιακά έχουν καταργήσει τα εμπορικά κίνητρα για arbitrage μεταξύ διεθνών και εθνικών τελών,¹⁰ και επειδή οι πρακτικές αυτές σε κάθε περίπτωση δεν αποφεύγουν τα τέλη τερματισμού σε κινητά
- η έλλειψη εμπορικών εξελίξεων, όπως οι MVNOs, βραχυπρόθεσμα ώστε να μπορούσε να παρέχει τη δυνατότητα σε έναν ξένο πάροχο να τερματίζει μια κλήση χωρίς την παρουσία ενός δικτύου κινητής στη χώρα στην οποία η κλήση πρόκειται να τερματιστεί
- η έλλειψη τεχνολογικής ικανότητας για τους ΠΔΚ να κάνουν διακρίσεις κατά την τιμολόγηση τελών τερματισμού για ξεχωριστές κλήσεις σε εθνικό επίπεδο.

¹⁰

Οι απαντήσεις των εναλλακτικών παρόχων σταθερής τηλεφωνίας επιβεβαιώνουν ανεπίσημα τις απόψεις αυτές.

Η άποψη της ΕΕΤΤ, ότι δηλαδή η ελληνική επικράτεια αποτελεί τη σχετική γεωγραφική αγορά, συμφωνεί επίσης με την άποψη όλων των παρόχων που μετέχουν στον τομέα των επικοινωνιών στην Ελλάδα και οι οποίοι απάντησαν στο σχετικό ερωτηματολόγιο για την αγορά.

1.4 Συμπεράσματα

1. Υπάρχει χωριστή αγορά χονδρικής για τον τερματισμό κλήσεων στο δίκτυο κάθε ΠΔΚ στην Ελλάδα, συγκεκριμένα της COSMOTE, της Vodafone-Panafon, της Telestet και της Q-Telecom. Αναφορικά με κάθε σχετική αγορά προϊόντος, υπάρχει μόνο ένας πωλητής των εν λόγω υπηρεσιών, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν πολλαπλοί αγοραστές.

2. Δεν υπάρχουν βιώσιμα ανταγωνιστικά υποκατάστατα για τον τερματισμό φωνητικών κλήσεων στα δίκτυα των ΠΔΚ, είτε υπολογίζοντας από την πλευρά της προσφοράς είτε της ζήτησης. Παρά το γεγονός ότι έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται κάποιες τεχνολογικές εναλλακτικές σε άλλες γεωγραφικές αγορές, οι οποίες παρέχουν τη δυνατότητα παράκαμψης (bypass), οι εναλλακτικές αυτές έχουν περιορισμένο πεδίο και δεν είναι σαφές κατά πόσον θα έχουν πρακτικές επιπτώσεις στο εύρος της σχετικής αγοράς προϊόντος. Άλλες υπάρχουσες δυνατότητες παράκαμψης, όπως το tromboning και η χρήση των GSM gateways ή FCTs, εξασθενίζουν τη συνολική επίπτωση των υψηλών τελών τερματισμού, αλλά επί του παρόντος δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ώστε να θεωρηθούν υποκατάστατα για τον τερματισμό κλήσεων σε κινητά δίκτυα.

3. Η ισχύουσα μέθοδος χρέωσης του τερματισμού σε ΠΔΚ («ο καλών πληρώνει») είναι τέτοια που οι καταναλωτές εξακολουθούν να είναι ανελαστικοί σχετικά με τα τέλη τερματισμού κλήσεων, προστατεύοντας περαιτέρω κάθε ΠΔΚ από τον ανταγωνισμό στις τιμές. Αν και η αλλαγή στη συμπεριφορά των καταναλωτών είναι πιθανό να δημιουργήσει στο μέλλον μεγαλύτερη ευαισθησία των καταναλωτών σχετικά με τις υπηρεσίες τερματισμού, δεν υπάρχουν εμπειρικά στοιχεία έως τώρα τα οποία να δείχνουν ότι τέτοιες αλλαγές στη συμπεριφορά των καταναλωτών έχουν ουσιαστική επίπτωση στον ορισμό της αγοράς.

4. Η σχετική αγορά για τον τερματισμό κλήσεων σε κάθε ΠΔΚ έχει παρουσιάσει ορισμένες διαφορετικές ανταγωνιστικές δυναμικές μεταξύ του τερματισμού των κλήσεων

ΕΕΤΤ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

από σταθερούς παρόχους και από άλλους κινητούς παρόχους. Αυτό βασίζεται στο ιστορικό γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις με τους σταθερούς παρόχους είναι ασυμμετρικές, δεδομένου ότι τα τέλη τερματισμού σε σταθερά ρυθμίζονται, ενώ οι συμφωνίες διασύνδεσης μεταξύ των ΠΔΚ προκύπτουν από αμοιβαίες διαπραγματεύσεις. Αν και οι παράγοντες αυτοί δεν είναι απαραίτητο να οδηγούν στην περαιτέρω διαίρεση της αγοράς για τερματισμό φωνητικών κλήσεων (είτε ως δύο στενότερες αγορές είτε ως υπο-αγορές), τα ανταγωνιστικά προβλήματα που προκύπτουν από τα υψηλά τέλη τερματισμού για τους σταθερούς παρόχους υποστηρίζεται ότι ανατακλούν μια συγκεκριμένη κατάσταση έλλειψης αποτελεσματικού ανταγωνισμού, που θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί διαφορετικά στο στάδιο της επιβολής υποχρεώσεων προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο ρυθμιστικό αποτέλεσμα.

5. Η σχετική γεωγραφική αγορά συμπίπτει με το σύνολο της ελληνικής επικράτειας.

1.5 Ερωτήσεις

E1. Συμφωνείτε με την ανάλυση της ΕΕΤΤ σχετικά με την εναλλαξιμότητα της προσφοράς και της ζήτησης; Σε περίπτωση τυχόν διαφοροποίησης παραθέστε τα επιχειρήματά σας;

E2. Συμφωνείτε ότι οι χρήστες στην Ελλάδα δεν είναι ενήμεροι, στο βαθμό που έπρεπε, για τις τιμές τις οποίες πληρώνουν για κλήσεις σε κινητά; Τι στοιχεία και επιχειρήματα υπάρχουν υπέρ της απόψεώς σας;

E3. Θεωρείται ότι υπάρχει συστηματική και σημαντική διαφορά στο βαθμό ενημέρωσης ανάμεσα σε οικιακούς και εταιρικούς χρήστες αναφορικά με τις τιμές τις οποίες πληρώνουν για κλήσεις σε κινητά; Τι στοιχεία και επιχειρήματα υπάρχουν υπέρ της απόψεώς σας;

E4. Παρακαλούμε για τον σχολιασμό σας αναφορικά με την γεωγραφική διάσταση της προτεινόμενης σχετικής αγοράς;

E5. Συμφωνείτε με τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η ΕΕΤΤ. Τεκμηριώστε τις απόψεις σας σε περίπτωση διαφοροποίησης.

2 Ανάλυση Αγοράς

Δεδομένου ότι η σχετική αγορά προϊόντων είναι ο τερματισμός των φωνητικών κλήσεων σε ξεχωριστά κινητά δίκτυα, απομένει για την ΕΕΤΤ να καθορίσει εάν κάθε ένας από τους παρόχους αυτούς κατέχει ΣΙΑ στα δίκτυό του. Η ΣΙΑ ορίζεται ακριβώς με τους ίδιους όρους με την έννοια της «δεσπόζουσας θέσης» σύμφωνα με το Κοινοτικό δίκαιο, και όπως εξηγήθηκε και από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση *United Brands v. Commission*, συγκεκριμένα:

...η θέση οικονομικής ισχύος την οποία κατέχει μια επιχείρηση η οποία της επιτρέπει να εμποδίζει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά και της προσφέρει τη δυνατότητα να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές και πελάτες της και τελικά από τους καταναλωτές.¹¹

Δεδομένου ότι κάθε ΠΔΚ θα θεωρηθεί ότι κατέχει μερίδιο αγοράς 100% στη σχετική αγορά προϊόντων (δηλαδή, στον τερματισμό κλήσεων στο δικό του δίκτυο GSM)¹², δεν είναι απαραίτητο να γίνει αναφορά στο σύνολο των κριτηρίων που κατά κανόνα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καθοριστεί η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης. Η εξέταση μιας πιο περιορισμένης σειράς κριτηρίων επίσης διευκολύνει την καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ο τερματισμός κλήσεων σε κινητά δίκτυα μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα ανταγωνισμού. Παραδείγματος χάριν, η σημασία που συνήθως έχει η διεξαγωγή μιας ανάλυσης αγοράς στο πραγματικό και ιστορικό επίπεδο

¹¹ *Op. cit*

¹² Υπάρχει ένα μαχητό τεκμήριο ότι το μερίδιο αγοράς 50% οδηγεί σε δεσπόζουσα θέση, βλ. *AKZO Chemie v. Commission*, Case C 62/86 ECR [1991] I- 3359, παρ. 60.

ανταγωνιστικότητας μεταξύ των ΠΔΚ, προκειμένου να καθορισθεί εάν οι ενέργειες οποιουδήποτε ΠΔΚ περιορίζονται από τις εμπορικές πρακτικές ενός άλλου ΠΔΚ, έχει ήδη λάβει χώρα στα πλαίσια του ορισμού της σχετικής αγοράς για τον τερματισμό κλήσεων σε κινητά δίκτυα.

2.1 Δυνητικός ανταγωνισμός

Όπου οι αγορές χαρακτηρίζονται από τιμολόγηση άνω των ανταγωνιστικών επιπέδων, ακόμη και ένα μερίδιο αγοράς 100% μπορεί, στη θεωρία, να υπόκειται σε ένα πραγματικό ανταγωνιστικό περιορισμό εάν η αγορά χαρακτηρίζεται από:

- χαμηλά εμπόδια εισόδου, ή όπου η είσοδος στην αγορά μπορεί να πραγματοποιηθεί σε σχετικά σύντομο χρόνο (π.χ. 12 με 18 μήνες) βάσει σημαντικής απόδοσης του κεφαλαίου που επενδύθηκε
- τεχνολογικές εναλλακτικές λύσεις που επιτρέπουν την παράδοση κλήσεων σε ένα συνδρομητή με εναλλακτικό τρόπο ή μέσω εναλλακτικής οδού (βλέπε ανάλυση στο Κεφάλαιο 1)
- αλλαγές στη δομή μιας αγοράς τέτοιες ώστε η διαπραγματευτική ισχύς μεταξύ των παικτών στην αγορά να είναι πιθανόν να αλλάξει.

Η περιορισμένη διαθεσιμότητα του φάσματος, μαζί με την αναγνώριση του ότι η μελλοντική είσοδος ΠΔΚ είναι επίσης ιδιαίτερα περιορισμένη για εμπορικούς λόγους (συγκεκριμένα, η απόδοση των υφιστάμενων παικτών στην αγορά, οι απαιτούμενες οικονομίες κλίμακος σε μια σχετικά ώριμη Ελληνική αγορά, ARPU προσδοκίες μεταξύ των ΠΔΚ κλπ.), καταδεικνύουν ότι η είσοδος στην αγορά ενός νέου ΠΔΚ είναι ιδιαίτερα απίθανη. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται από τις απαντήσεις των ΠΔΚ στο ερωτηματολόγιο για την αγορά. Ακόμη και αν ένας ΠΔΚ ή ένας MVNO επρόκειτο να εισέλθει στην αγορά, η είσοδος αυτή δεν θα σήμαινε ότι τα υπάρχοντα επιχειρηματικά μοντέλα για την τιμολόγηση του τερματισμού κλήσεων σε κινητά – που βασίζονται στην αρχή «ο καλών πληρώνει» – θα τροποποιούνταν. Επομένως, η είσοδος αυτή δεν θα είχε καμία απολύτως επίδραση (δεν θα υπονόμει) στην αγορά τερματισμού κλήσεων σε ξεχωριστά κινητά δίκτυα.

Επιπλέον, βάσει των απαντήσεων των παικτών της αγοράς στην Ελλάδα και βάσει των γνώσεων της ΕΕΤΤ σχετικά με υπάρχουσες ή υπό ανάπτυξη τεχνολογικές εξελίξεις, δε φαίνεται να υπάρχουν βιώσιμες εναλλακτικές που να επιτρέπουν σε οποιονδήποτε πάροχο, εκτός από τον ΠΔΚ που τερματίζει, να τερματίζει φωνητικές κλήσεις σε συνδρομητές στο δίκτυό του. Στο βαθμό που υλοποιούνταν τέτοιες τεχνολογικές εναλλακτικές στο μέλλον, η αποτελεσματικότητά τους θα εξαρτάται με τη σειρά της από το βαθμό στον οποίο οι συνδρομητές κινητών παραμένουν σχετικά αδιάφοροι για τα υψηλά τέλη τερματισμού κλήσεων σε κινητά.

Η εναλλακτική της μερικής παράκαμψης (partial bypass) καθίσταται όλο και περισσότερο διαθέσιμη για τους εναλλακτικούς παρόχους σταθερής τηλεφωνίας στην Ελληνική αγορά υπό τη μορφή των λεγόμενων ‘GSM gateways’,¹³ το αποτέλεσμα των οποίων είναι ότι ο εκκινών πάροχος καταβάλλει το τέλος λιανικής κλήσης εντός δικτύου, αντί για το τέλος τερματισμού χονδρικής. Εντούτοις, υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό ότι οι κινητοί πάροχοι επιδιώκουν να περιορίσουν τη χρήση των FCTs. Επιπλέον, η χρήση των GSM gateways δεν μπορεί συνολικά να ξεπεράσει την αρνητική επίδραση που έχουν στον ανταγωνισμό τα υψηλά τέλη τερματισμού για κλήσεις σε κινητά λόγω μιας σειράς τεχνολογικών κωλυμάτων.¹⁴

Η ΕΕΤΤ έχει σημειώσει τη μελλοντική δυνατότητα για ανταγωνισμό που προκύπτει από τις πολλαπλές κάρτες SIM και την επιλογή του παρόχου που θα τερματίσει την κλήση(είτε μέσω του εκκινούντος παρόχου είτε μέσω ενός «εικονικού» παρόχου που ελέγχει τις επιλογές δικτύου των συνδρομητών του). Αναμένεται ότι όσο η διείσδυση των κινητών στην Ελλάδα πλησιάζει το σημείο κορεσμού, η χρήση των πολλαπλών SIM ίσως να μπορεί να ασκήσει μεγαλύτερη ανταγωνιστική πίεση στα τέλη τερματισμού σε κινητά.¹⁵

¹³ Δημιουργεί μια κλήση εντός δικτύου στο δίκτυο όπου πρόκειται να τερματιστεί η κλήση, και στη συνέχεια «συνδέει» αυτήν την κλήση με την αρχική κλήση.

¹⁴ Τα FCTs παρέχουν περιορισμένες, αν και χρήσιμες (ιδίως από οικονομικής απόψεως για τους καταναλωτές της σταθερής) δυνατότητες για arbitrage διότι: (i) η ποιότητα των υπηρεσιών κλήσεων μπορεί να επηρεαστεί διότι, σε αντίθεση με τις συνηθισμένες κλήσεις σταθερού προς κινητό, όπου υπάρχει μόνο ένα σκέλος «κινητής» διαδρομής, οι κλήσεις σταθερού προς κινητό που πραγματοποιούνται μέσω FCTs απαιτούν δύο σκέλη «κινητής» διαδρομής (δηλαδή προέλευση/εκκίνηση/συλλογή και τερματισμό/απόληξη), (ii) η εμπορική ισχύς των ΠΔΚ είναι τέτοια που τους επιτρέπει ανά πάσα στιγμή να ελαχιστοποιούν τα κέρδη τρίτων εταιρειών από την χρήση FCTs αυξάνοντας τις λιανικές τιμές τους (αυτό μπορεί να συμβεί και στην περίπτωση του tromboning), και (iii) ο πελάτης δεν μπορεί να έχει αναγνώριση κλήσης όταν χρησιμοποιείται ένα FCT, κάτι που είναι ιδιαίτερα προβληματικό για τους εμπορικούς χρήστες.

¹⁵ Η δυνατότητα για αυτό εξετάζεται στην έκθεση που υποβλήθηκε στην Oftel, με τίτλο *Use of Multiple SIM Cards in Mobile Phones, by Consumers in Italy, Finland and Portugal – Summary of Oftel Research, April–May 2001*.

ΕΣΡ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

Εντούτοις, η αναμενόμενη επίδρασή τους στην Ελλάδα είναι υποθετική σε αυτό το στάδιο και, κυρίως, η επίδραση μπορεί να περιορισθεί στην ευαισθητοποίηση των καταναλωτών κατά την επιλογή ΠΔΚ. Για να υπάρξει ανταγωνιστική πίεση μέσω της χρήσης πολλαπλών καρτών SIM ο συνδρομητής κινητής θα πρέπει να γνωρίζει τις πολλαπλές κατηγορίες όχι μόνο των λιανικών αλλά και των χρεώσεων τερματισμού, και να μεταφέρεται στη SIM «με το χαμηλότερο τέλος τερματισμού» μετά τη χρήση οποιουδήποτε άλλου. Επιπλέον, στο βαθμό που ένας χρήστης κινητού λαμβάνει κλήσεις από κινητά τόσο εντός όσο και εκτός δικτύου, δε θα έχει τη δυνατότητα να εισάγει τη σωστή ‘on-net’ κάρτα SIM προκειμένου να ελαχιστοποιήσει το κόστος του καλούντος χωρίς να γνωρίζει εκ των προτέρων το είδος της κλήσης που αναμένεται.

2.2 Αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη

Η αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη υπάρχει ότι ένας συγκεκριμένος αγοραστής ενός προϊόντος ή υπηρεσίας δύναται να επηρεάσει την τιμή που χρεώνεται για το προϊόν ή την υπηρεσία αυτή από τον προμηθευτή του. Η πίεση στον προμηθευτή μπορεί να ασκηθεί εάν ο αγοραστής μπορεί να θέσει μια αξιόπιστη απειλή (π.χ. να μην αγοράζει ή να ανταποδώσει σχετικά με τις χρεώσεις για την υπηρεσία που παρέχεται από τον αγοραστή στον προμηθευτή) εν όψει μιας απόφασης αύξησης των τιμών ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας που πωλείται.

Πέραν των δυνατοτήτων τεχνολογικής παράκαμψης, υποστηρίζεται ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος άσκησης ανταγωνιστικής πίεσης στα τέλη τερματισμού κλήσεων σε κινητά είναι μέσω της αυξημένης ευαισθητοποίησης των καταναλωτών για τις τιμές. Παρά το γεγονός ότι η σχετική αγορά που εξετάζεται είναι μια αγορά χονδρικής (δηλαδή παρόχου προς πάροχο), η κρίσιμη ευαισθητοποίηση για τις τιμές είναι αυτή των τελικών χρηστών, δεδομένου ότι είναι σε θέση να απαιτούν χαμηλότερα τέλη τερματισμού από τους παρόχους που τους προσφέρουν την εκκίνηση των υπηρεσιών επικοινωνιών. Εντούτοις, η δυνατότητα των πελατών να ασκήσουν αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη σε μονοπωλιακούς παρόχους πρέπει να εκτιμηθεί εν όψει της κρατούσας μεθοδολογίας χρέωσης «ο καλών πληρώνει», η οποία τείνει να καταστήσει τους καλούντες προς κινητά σχετικά αδιάφορους για τα τέλη τερματισμού χονδρικής, και εν όψει της φορητότητας κινητών αριθμών (η οποία θα καταστήσει τα δίκτυα κινητής λιγότερο διαφανή και έτσι θα

εντείνει την αδιαφορία των καλούντων σχετικά με τις τιμές). Είναι επίσης σημαντικό να έχουμε υπόψη ότι οι μειώσεις στα τέλη τερματισμού χονδρικής δεν μεταφέρονται απαραίτητα στον τελικό χρήστη από τον πάροχο του δικτύου που εκκινεί την κλήση.¹⁶

Η αγοραστική ισχύς μπορεί να ασκηθεί στους ΠΔΚ που πωλούν υπηρεσίες τερματισμού χονδρικής από τους παρόχους δικτύων σταθερής (ΠΔΣ) και από άλλους ΠΔΚ οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην αγορά. Στην παράγραφο αυτή αναλύουμε τους ΠΔΣ, καθώς οι ΠΔΚ έχουν ήδη εξετασθεί στην Ενότητα 2.3.1 (δηλαδή η επίδραση των αμοιβαίων συμφωνιών).

Για όλους του ΠΔΚ, ο μεγαλύτερος αγοραστής είναι ο δεσπόζων φορέας εκμετάλλευσης (ΟΤΕ). Αγοράζει περίπου τις μισές από τις υπηρεσίες τερματισμού των ΠΔΚ (το ποσοστό της συνολικής κίνησης ποικίλει μεταξύ 49.2% και 53.3%). Ο ΟΤΕ, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, θα μπορούσε να είναι σε θέση να ασκήσει την αγοραστική ισχύ του στους ΠΔΚ. Εντούτοις, η ισχύς αυτή δεν μπορεί να ασκηθεί στην πράξη, δεδομένου ότι ο ΟΤΕ υποχρεούται να τερματίζει κλήσεις οι οποίες εκκινούν σε τιμή που έχει ρυθμιστεί.

Αναφορικά με άλλους ΠΔΣ, το ποσοστό των κλήσεων που εκκινούν από αυτούς είναι αμελητέο. Αυτός ο πολύ μικρός αριθμός δε φαίνεται να αντανακλά το εκτιμώμενο ποσοστό των εναλλακτικών παρόχων σταθερής (OLOs) στην αγορά υπηρεσιών σταθερής τηλεφωνίας.¹⁷ Σύμφωνα με τους ΠΔΚ, αυτό συμβαίνει κυρίως διότι οι περισσότεροι εναλλακτικοί πάροχοι σταθερής δεν έχουν συνάψει ακόμη συμβάσεις διασύνδεσης με τους ΠΔΚ. Οι εναλλακτικοί πάροχοι σταθερής φαίνεται να χρησιμοποιούν, όλο και περισσότερο, εναλλακτικές μερικής παράκαμψης, όπως τα λεγόμενα GSM gateways για να τερματίζουν τις κλήσεις τους σε κινητά δίκτυα. Το αποτέλεσμα αυτών των εναλλακτικών είναι ότι ο εναλλακτικός πάροχος σταθερής πληρώνει τον ΠΔΚ για μια κλήση εντός δικτύου, αντί για τερματισμό κλήσεως από σταθερό σε κινητό.

Τα GSM gateways φαίνονται να έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν κάποιο βαθμό πίεσης στα τέλη τερματισμού κλήσεων από σταθερά σε κινητά δίκτυα. Για τους λόγους που

¹⁶ Όπως αποδείχθηκε πρόσφατα από στοιχεία που προήλθαν από την Αυστραλιανή αγορά, όπου οι λιανικές τιμές κινητών έχουν αυξηθεί σε σχέση με τα τέλη χονδρικής για τερματισμό σε κινητά.

¹⁷ Η ΕΕΤΤ υπολογίζει ότι οι εναλλακτικοί πάροχοι σταθερής είχαν στο τέλος Οκτωβρίου 2002 περίπου 5% της συνολικής αγοράς για εξερχόμενες φωνητικές κλήσεις που εκκινούσαν σε σταθερό σημείο (Πηγή: ΕΕΤΤ, 17 Φεβρουαρίου 2003).

ΕΣΡΤ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

εξηγούνται στην Ενότητα 2.1, εντούτοις, η πίεση επί του παρόντος περιορίζεται και δεν επαρκεί από μόνη της για να μειώσει τα τέλη τερματισμού σταθερού προς κινητό σε ανταγωνιστικό επίπεδο.

Στο βαθμό που οι ΠΔΚ υποστηρίζουν ότι οι ανταγωνιστικές πιέσεις που προέρχονται από ενέργειες των πελατών τους εμποδίζουν να θέσουν τα τέλη τερματισμού πάνω από ένα ανταγωνιστικό επίπεδο, τα επιχειρήματά τους περιλαμβάνουν τα εξής:

- **Οι πελάτες ασκούν πίεση μέσω της αρχικής επιλογής δικτύου** όταν επιλέγουν τους προμηθευτές για συνδεδεμένες (bundled) υπηρεσίες. Εντούτοις, μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτό θα ασκούσε πίεση μόνο εάν ο συνδρομητής αξιολογούσε ως σημαντικότερα τα έξοδα των άλλων από τα δικά του έξοδα και θα απαιτούσε έναν υψηλό βαθμό επίγνωσης των απόλυτων και σχετικών τιμών.
- **Οι «κλειστές ομάδες χρηστών» ή οι «σχέσεις επαναλαμβανόμενων κλήσεων»** (π.χ. μια ομάδα ή ζεύγος(η) καλώντων με αμοιβαία οικονομικά συμφέροντα) κρατούν χαμηλά το κόστος των κλήσεων. Προφανώς, αυτό το είδος ομαδοποίησης πελατών θα έπρεπε κατά κανόνα να καθιστά την ομάδα ή τα μέλη αυτής πιο ευαίσθητα σχετικά με τις τιμές των υπηρεσιών τερματισμού. Εντούτοις, μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν εμπειρικά στοιχεία ότι αυτές οι κλειστές ομάδες χρηστών είχαν την επιδιωκόμενη επίδραση στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τις τιμές. Παραδείγματος χάριν, οι έρευνες καταναλωτών στο Ηνωμένο Βασίλειο έδειξαν ότι η πλειοψηφία των ατόμων δε θεωρούν σημαντικό το να χρησιμοποιούν τον ίδιο ΠΔΚ με τα άτομα που καλούν πιο συχνά. Στο βαθμό που οι επιλογές γίνονταν με βάση το κόστος, αυτές συνήθως οδηγούνταν από την πρόσβαση και τα τέλη εκκίνησης.
- **Οι χρεώσεις κλήσεων εντός δικτύου** αποτελούν ένα ειδικό σημείο όπου εστιάζεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των ΠΔΚ, και είναι ένας τρόπος με τον οποίο εκείνοι που καλούν συχνά σε κινητά μπορούν να ελαχιστοποιήσουν το κόστος κλήσης, ασκώντας έτσι πίεση στα τέλη τερματισμού. Σύμφωνα με τους ΠΔΚ, καθώς η αγορά κινητής άρχισε να αναπτύσσεται στην Ελλάδα, οι ΠΔΚ εστίασαν σε διάφορους τρόπους ώστε να προσφέρουν νέα και διαφοροποιημένα πακέτα, συμπεριλαμβανομένων και των χαμηλών χρεώσεων κλήσεων για να αλλάξουν την αντίληψη ότι οι κλήσεις κινητών ήταν ακριβές. Ορισμένοι ΠΔΚ έχουν χρησιμοποιήσει τις χαμηλές χρεώσεις για

κλήσεις εντός δικτύου ως στρατηγική εισόδου στην αγορά. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι, ακόμη και αν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στη σχετική ελαστικότητα των τιμών που χαρακτηρίζει την κίνηση εντός και εκτός δικτύου σε κινητά, θα έπρεπε να είναι σημαντική για να δικαιολογηθεί στα πλαίσια των αρχών τιμολόγησης του Ramsey.

Ακόμη και αν η αγορά λιανικής θεωρηθεί ότι είναι επαρκώς ανταγωνιστική ώστε να αποκλείσει υπερβολικά κέρδη από τους ΠΔΚ, το να βρίσκονται τα τέλη τερματισμού από σταθερό σε κινητό σταθερά πάνω από το αποδοτικό επίπεδο δεν είναι το καλύτερο από κοινωνικής απόψεως, καθώς:

- μέρος του συνολικού ποσού που πληρώνουν οι χρήστες σταθερών δικτύων μετακυλά στους χρήστες κινητών δικτύων (δηλαδή οι χρήστες σταθερών καλούνται να πληρώσουν για κλήσεις που τερματίζουν σε κινητά)
- η υψηλή τιμή των κλήσεων από σταθερό σε κινητό αποθαρρύνει τους χρήστες των σταθερών από το να κάνουν τέτοιες κλήσεις, διαταράσσοντας έτσι τους τύπους χρήσης
- το υψηλότερο κόστος για κλήσεις από σταθερό σε κινητό, συγκρινόμενες με τις κλήσεις εκτός δικτύου και (ιδίως) με τις κλήσεις εντός δικτύου, ενθαρρύνει τη μεγαλύτερη χρήση της τεχνολογίας με το υψηλότερο κόστος (δηλαδή του κινητού) εις βάρος της εναλλακτικής με το μικρότερο κόστος (δηλαδή του σταθερού).

Η ΕΕΤΤ συμπεραίνει, επομένως, ότι οποιαδήποτε σύνδεση με τη λιανική αγορά η οποία μπορεί να λαμβάνει χώρα δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ανατρέπει το τεκμήριο της σημαντικής ισχύος στην αγορά τερματισμού κλήσεων.¹⁸ Εντούτοις, στο βαθμό που η αγορά λιανικής θεωρείται επαρκώς ανταγωνιστική, η μορφή που θα λάβει μια παρέμβαση στην αγορά τερματισμού κινητών θα πρέπει να αξιολογηθεί προσεκτικά, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε αρνητική συνέπεια για τους καταναλωτές σχετικά με τις

18

Σε γενικές γραμμές, οι ΠΔΚ στην Ελλάδα υποστηρίζουν ότι ο ανταγωνισμός από άλλους ΠΔΚ ουσιαστικά τους εμποδίζει από το να αποκούν υπερβολικά κέρδη από τον τερματισμό κλήσεων. Εναλλακτικά, υποστηρίζεται ότι σε μια αγορά όπου ο κάθε ΠΔΚ ανταγωνίζεται τον άλλον για πρόσβαση και εκκίνηση στο επίπεδο λιανικής, κάθε ΠΔΚ δέχεται πίεση να διατηρήσει τα τέλη τερματισμού για κλήσεις από σταθερά δίκτυα πάνω από τα αποδοτικά επίπεδα, κυρίως με σκοπό να χρησιμοποιήσουν αυτά τα υπερβάλλοντα έσοδα για να χρηματοδοτήσουν την πρόσβαση – μέσω υποκατάστασης συσκευιών – και τον ανταγωνισμό στην εκκίνηση. Για το λόγο αυτό, οι ΠΔΚ υποστηρίζουν ότι, ακόμη και εάν η ΕΕΤΤ καταλήξει ότι οι αγορές τερματισμού αναφέρονται σε κάθε ξεχωριστό δίκτυο, θα είναι λάθος να θεωρηθεί 'κατάχρηση' της ΣΙΑ εάν διαπιστωθεί ότι τα τέλη τερματισμού υπερβαίνουν τα αποτελεσματικά επίπεδα, διότι οι ΠΔΚ λειτουργούν σε μια αγορά στην οποία ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την πρόσβαση και την εκκίνηση και η φύση της αγοράς αυτής τους οδηγεί στο να θέτουν τα τέλη τερματισμού κοντά στα (ή πάνω από τα) αποδοτικά επίπεδα.

εξερχόμενες κλήσεις από κινητά, τις αναπτυσσόμενες καινοτόμες υπηρεσίες κινητών και την επιδότηση συσκευών.

2.3 Ενδείξεις της συμπεριφοράς των παρόχων

Πολλοί οικονομολόγοι θεωρούν ότι η δεσπόζουσα θέση ή η ΣΙΑ μπορούν να εντοπισθούν καλύτερα μέσω της ικανότητας ενός φορέα να προβαίνει με επιτυχία σε πρακτικές που βλάπτουν τον ανταγωνισμό, οι οποίες δεν μπορούν να περιοριστούν από τις ανεξάρτητες ενέργειες των ανταγωνιστών, των πελατών ή των καταναλωτών. Η Κοινοτική νομολογία υποστηρίζει την άποψη αυτή.¹⁹ Η ανταγωνιστική ζημία που προκαλείται από τα ισχύοντα τέλη τερματισμού σε κινητά μπορεί να χαρακτηριστεί ότι εμπεριέχει στοιχεία μιας σειράς πρακτικών που βλάπτουν τον ανταγωνισμό, και συγκεκριμένα:

- **υπερβολική τιμολόγηση (excessive pricing)** των τελών τερματισμού σε κινητά δίκτυα, είτε καθορίζεται με αναφορά στο πραγματικό κόστος που απαιτείται για την παροχή της υπηρεσίας, είτε με αναφορά σε συγκριτικές καταστάσεις που αντιμετωπίζονται από άλλους παρόχους σε άλλα κράτη.
- **διακριτική τιμολόγηση (discriminatory pricing)** για την πραγματοποίηση κλήσεων εντός δικτύου στο δίκτυο ενός ΠΔΚ σε σύγκριση με κλήσεις εκτός δικτύου που γίνονται σε σχέση με κλήσεις μεταξύ διαφορετικών δικτύων ΠΔΚ, όπου η διαφοροποίηση στις χρεώσεις δεν αναφέρεται σε κάποια εξοικονόμηση κόστους ή σε συγκεκριμένες οικονομίες. Η διάκριση αυτή έχει επίσης εφαρμογή στην περίπτωση των κλήσεων από σταθερό σε κινητό, εάν ο σταθερός πάροχος δεν είχε τη δυνατότητα να έχει το ίδιο τέλος για το τμήμα του τερματισμού σε κινητό μιας κλήσης από σταθερό σε κινητό, όπως για το τμήμα του τερματισμού σε κινητό μιας κλήσης από κινητό σε κινητό εντός δικτύου.
- **συμπίεση τιμών (price squeeze)**, η οποία προκύπτει από την παροχή υπηρεσιών (ή πακέτου υπηρεσιών) που απαιτούν τερματισμό κλήσεων σε λιανικές τιμές οι οποίες είναι χαμηλότερες από τα ισχύοντα τέλη τερματισμού.

¹⁹ *Hilti AG v. Commission* [1991] ECR II-1439, παρ. 93.

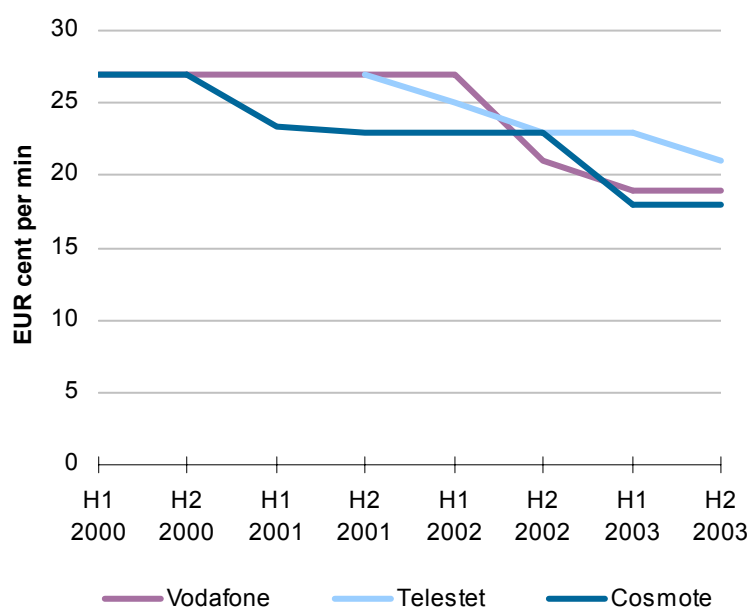
Εντούτοις, αυτές οι πρακτικές που βλάπτουν τον ανταγωνισμό θα πρέπει να εξετασθούν στα πλαίσια της ιστορικής τάσης των τελών τερματισμού σε κινητά δίκτυα στην Ελλάδα.

2.3.1 Ιστορική τάση των τελών τερματισμού

Οι Ελληνικοί ΠΔΚ έχουν μειώσει τα τέλη τερματισμού τους για κλήσεις από σταθερό σε κινητά τα τελευταία χρόνια, όπως και οι περισσότεροι αντίστοιχοι Ευρωπαϊκοί ΠΔΚ. Ο Πίνακας 2.1 δείχνει την πτωτική τάση των τελών τερματισμού από σταθερό σε κινητό της COSMOTE, της Vodafone και της Telestet από το 2000 μέχρι σήμερα.²⁰ Συγκεκριμένα, η COSMOTE και η Vodafone, οι οποίες έχουν κριθεί ότι έχουν ΣΙΑ στην εθνική αγορά διασύνδεσης, έχουν μειώσει τα τέλη τους από 23 Ευρωλεπτά και 27 Ευρωλεπτά αντίστοιχα στο πρώτο εξάμηνο του 2002 σε 18 και 19 Ευρωλεπτά ανά λεπτό. Η Telestet, αν και δεν είχε οριστεί ως έχουσα ΣΙΑ στην εθνική αγορά διασύνδεσης μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2003, επίσης μείωσε τις χρεώσεις της κατά την περίοδο αυτή, από 25 σε 23 Ευρωλεπτά, ενώ προχώρησε σε νέα μείωση τον Ιούλιο του 2003 με αποτέλεσμα τα νέα τέλη διασύνδεσης για κλήσεις από σταθερά σε κινητά να διαμορφωθούν σε 21 Ευρωλεπτά. Εντούτοις, η μείωση κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2002 συνοδεύτηκε από τη θέσπιση ελάχιστης χρέωσης για κλήσεις με διάρκεια λιγότερη από ένα λεπτό. Επομένως, συμπεραίνεται ότι οι ΠΔΚ έχουν μειώσει τα τέλη τερματισμού τους από σταθερό σε κινητό μόνο λόγω της πίεσης που ασκήθηκε από την ΕΕΤΤ και επιπλέον επεδίωξαν να μεγιστοποιήσουν αυτά τα έσοδα μέσω μιας χρέωσης ελάχιστης διάρκειας.

²⁰

Λόγω της πρόσφατης εισόδου της στις αγορές κινητής, η Q-Telecom δεν έχει συμπεριληφθεί στην ανάλυση αυτή.

Πίνακας 2.1:

Ιστορική τάση
τελών τερματισμού
από σταθερό σε
κινητό της
COSMOTE, της
Vodafone και της
Telestet [Πηγή:
πληροφορίες
εταιρειών, 2003]

Τα τέλη τερματισμού για κλήσεις από κινητό σε κινητό αντανακλούν την αντίθετη τάση από τα τέλη τερματισμού από σταθερό σε κινητό. Έως το τέλος του 2001, οι ΠΔΚ δεν χρέωναν για τερματισμό κλήσεων από κινητό σε κινητό (χρησιμοποιώντας το μοντέλο *bill and keep*). Από το 2002, τα τέλη τερματισμού από κινητό σε κινητό παρουσιάζουν μια αυξανόμενη τάση (όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.2), φτάνοντας τα 18 Ευρωλεπτά στο τέλος του 2002.²¹

Ευρωλεπτά ανά λεπτό	Έως 31/12/01	01/01/02–30/06/02	01/07/02–30/09/02	01/10/02–31/01/03
COSMOTE (από κάθε ΠΔΚ)	0 (bill and keep)	10	16	18
Vodafone (από κάθε ΠΔΚ)	0 (bill and keep)	10	16	18
Telestet (από κάθε ΠΔΚ)	0 (bill and keep)	10	16	18

Πίνακας 2.2 Ιστορική τάση τελών τερματισμού από κινητό σε κινητό της COSMOTE, της Vodafone και της Telestet [Πηγή: πληροφορίες εταιρειών, 2003]

21

Από την 01/02/03 η Vodafone έθεσε ως νέο τέλος τερματισμού τα 19 Ευρωλεπτά ανά λεπτό με ελάχιστη χρέωση ανά κλήση τα 42 δευτερόλεπτα. Το ισχύον τέλος της COSMOTE είναι 18 Ευρωλεπτά ανά λεπτό με ελάχιστη χρέωση ανά κλήση τα 32 δευτερόλεπτα, για την Telestet είναι 20 Ευρωλεπτά ανά λεπτό με ελάχιστη χρέωση τα 50 δευτερόλεπτα, και για την Q-Telecom τα 21 Ευρωλεπτά ανά λεπτό με ελάχιστη χρέωση ανά κλήση τα 60 δευτερόλεπτα.

Η ανάλυση των τελών τερματισμού από κινητό σε κινητό καταδεικνύει κυρίως ότι:

*Αμοιβαίες
συμφωνίες*

Τα τέλη τερματισμού από κινητό σε κινητό ορίζονται πάντα στην Ελληνική αγορά βάσει αμοιβαίων συμφωνιών μεταξύ ΠΔΚ. Οι συμφωνίες αυτές μπορεί να οδηγούν σε πιο αποδοτικό αποτέλεσμα από το μονομερή καθορισμό τιμών, αλλά μπορεί επίσης να αποτελέσουν ένα μέσο συντονισμού (εναρμονισμένων πρακτικών), επιτρέποντας σε δύο μεγάλους παρόχους, παραδείγματος χάριν, να θέτουν υψηλά τέλη έναντι ενός μικρότερου ανταγωνιστή βάσει του όγκου της εισερχόμενης κίνησης, σε σχέση με την εξερχόμενη κίνηση.

*Ανισορροπία στη
ροή τερματισμού*

Η εισαγωγή τελών τερματισμού από κινητό σε κινητό λειτουργεί προς όφελος των παρόχων που έχουν υψηλό ποσοστό εισερχόμενης κίνησης εκτός δικτύου (συγκριτικά με την εξερχόμενη κίνηση εκτός δικτύου).

2.3.2 Υπερβολική τιμολόγηση (excessive pricing)

Η υπερβολική τιμή έχει οριστεί από το ΔΕΚ ως αυτή που είναι «υπερβολική σε σχέση με την οικονομική αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας».²² Το ΔΕΚ έχει αναγνωρίσει αρκετές μεθοδολογίες για να καθορίζει αντικειμενικά εάν μια τιμή είναι υπερβολική (ή τουλάχιστον δίκαιη), συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- συγκρίνοντας την τιμή πώλησης των εν λόγω προϊόντων με το κόστος παραγωγής²³
- λαμβάνοντας υπόψη την Κοινοτική νομοθεσία που θέτει αρχές τιμολόγησης για ένα συγκεκριμένο τομέα²⁴
- συγκρίνοντας τις τιμές με αυτές που εφαρμόζονται σε άλλες γεωγραφικές περιοχές.²⁵

²² Υπόθεση 26/75 *General Motors Continental v. Commission*, [1975] ECR 1367.

²³ Υπόθεση 27/76 *United Brands Company and United Brands Continental B.B. v. Commission*, [1978] ECR 207.

²⁴ Υπόθεση 66/86 *Ahmed Saeed*, [1989] ECR 838.

ΕΕΤΤ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ****ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ**

Υπό ορισμένες συνθήκες, όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμα συγκριτικά στοιχεία, η ΕΕΤΤ μπορεί να επιδιώξει να καθορίσει ποια θα ήταν η ανταγωνιστική τιμή εάν υπήρχε ανταγωνιστική αγορά. Εντούτοις, είναι σχεδόν αδύνατο να υπολογισθεί το ανταγωνιστικό επίπεδο της τιμής. Αυτό θα απαιτούσε γνώση τόσο των κλήσεων που δεν συμφέρουν οικονομικά, όσο και των τρόπων ανάκτησης του πάγιου κόστους σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

2.3.3 Πραγματικές χρεώσεις

Οι πραγματικές χρεώσεις που επιβάλλονται από τους ΠΔΚ για τον τερματισμό κάθε είδους κλήσεων (δηλαδή σταθερό προς κινητό και κινητό προς κινητό) στα δίκτυά τους παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.3. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι ΠΔΚ έχουν επιλέξει, σε αντίθεση με τους περισσότερους αντίστοιχους Ευρωπαϊκούς ΠΔΚ, να θέσουν ελάχιστη χρέωση για τον τερματισμό μιας κλήσης που εκκινεί σε σταθερή θέση, η οποία κυμαίνεται μεταξύ 32 και 60 δευτερολέπτων. Η ελάχιστη χρέωση δεν επηρεάζει την τιμή των κλήσεων των οποίων η διάρκεια υπερβαίνει την ελάχιστη περίοδο χρέωσης, αλλά έχει σημαντική επίδραση σε πολύ σύντομες κλήσεις. Συγκεκριμένα, όσο πιο σύντομη είναι η κλήση (κάτω από την ελάχιστη περίοδο χρέωσης), τόσο υψηλότερη η μέση τιμή ανά λεπτό που χρεώνεται από τους ΠΔΚ για τον τερματισμό κλήσεων στο δίκτυό τους (π.χ. η COSMOTE χρεώνει 9.6 Ευρωλεπτά για μια κλήση 20 δευτερολέπτων, ενώ εάν δεν υπήρχε ελάχιστη χρέωση η ίδια κλήση θα χρεωνόταν με 6 Ευρωλεπτά, δηλαδή 38% χαμηλότερα). Οι ΠΔΚ μπορεί να υποστηρίξουν ότι η θέσπιση μηχανισμού ελάχιστης χρέωσης τους επιτρέπει να παρέχουν υπηρεσίες τερματισμού για πολύ σύντομες κλήσεις χωρίς να φέρουν ζημία. Εντούτοις, η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι, ενώ υπάρχουν πράγματι ορισμένα στοιχεία του κόστους τερματισμού τα οποία σχετίζονται με τη σύνδεση της κλήσης, αυτά είναι μικρά συγκριτικά με τα στοιχεία μετάδοσης, και ο μηχανισμός ελάχιστης χρέωσης επιβαρύνει δυσανάλογα τις κλήσεις κάτω του ορίου της ελάχιστης χρέωσης με τα κόστη σύνδεσης της κλήσης.

Εξετάζοντας τον τερματισμό από κινητό σε κινητό, η ομοιότητα των τελών τερματισμού που επιβάλλονταν μέχρι το τέλος του 2002 από όλους τους ΠΔΚ (περίπου 18 Ευρωλεπτά)

δείχνει ότι ίσχυαν συμφωνίες σε μεγάλο βαθμό ενιαίες, οι οποίες είχαν σημαντική επίδραση στις τιμές για κλήσεις εκτός δικτύου.

<i>Ευρωλεπτά ανά λεπτό</i>	<i>Κλήσεις σταθερό σε κινητό</i>	<i>Κλήσεις κινητό σε κινητό</i>
COSMOTE	18 (ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 32 sec)	18 το οποίο τροποποιήθηκε από τον Φεβ. του 2003 σε 18 (ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 32 sec) για το οποίο υπάρχει διαφωνία με τις εταιρείες Vodafone και Telestet
Vodafone	19 (ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 42 sec)	18 το οποίο τροποποιήθηκε από τον Φεβ. του 2003 σε 19 (ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 42 sec) για το οποίο υπάρχει διαφωνία με τις εταιρείες Cosmote και Telestet
Telestet	21 (ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 60 sec)	18 το οποίο τροποποιήθηκε από τον Φεβ. του 2003 σε 20 (ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 50 sec) για το οποίο υπάρχει διαφωνία με τις εταιρείες Vodafone και Cosmote
Q-Telecom	21(ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 60 sec)	21 (ελάχιστη χρέωση ανά κλήση 60 sec)

Πίνακας 2.3: *Πραγματικά τέλη τερματισμού ανά λεπτό όλων των ΠΔΚ (Πηγή: πληροφορίες εταιρειών, 2003]*

Απαιτείται ένα λεπτομερές μοντέλο το οποίο θα ενσωματώνει τη μέση διάρκεια των κλήσεων που τερματίζουν στα διαφορετικά δίκτυα κινητής, προκειμένου να αξιολογηθεί εάν:

- ο μηχανισμός ελάχιστης χρέωσης δημιουργεί ένα καλύτερο αποτέλεσμα για τους καταναλωτές²⁶
- γενικότερα, εάν το πραγματικό επίπεδο των τελών τερματισμού αντανακλά το κόστος.

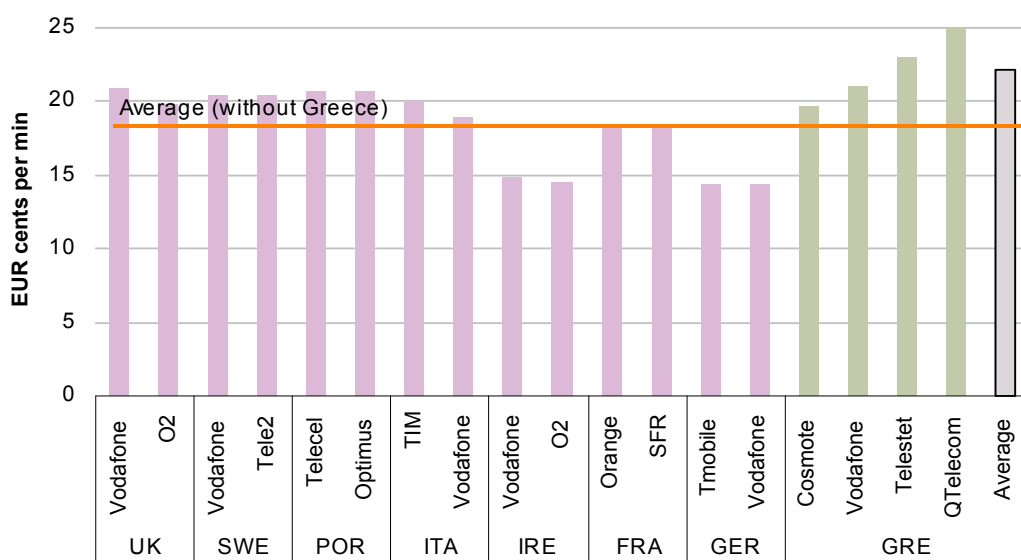
26

Δε θεωρούμε ότι οι ελάχιστες χρεώσεις είναι κοστοστρεφείς, ούτε ότι οδηγούν σε καλύτερο αποτέλεσμα για τους καταναλωτές. Εντούτοις, ίσως είναι δυνατό, παραδείγματος χάριν, να διεξαχθεί μια εξέταση της ελαστικότητας των τιμών για κλήσεις σύντομες ή με μεγάλη διάρκεια προκειμένου να αξιολογηθεί εάν η δομή της μη ενιαίας χρέωσης παρέχει μεγαλύτερο όφελος συνολικά.

2.3.4 Διεθνές benchmark

Εν απουσία ενός μοντέλου που παρέχει χρεώσεις βάσει του LRIC, το επίπεδο των τελών τερματισμού στην Ελληνική αγορά δύναται να αξιολογηθεί χρησιμοποιώντας benchmark των χρεώσεων που εφαρμόζονται σε άλλες σχετικές χώρες. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.4, τα τέλη τερματισμού από σταθερό σε κινητό των Ελληνικών παρόχων για το 2002 ήταν συνεχώς πάνω από το μέσο όρο των άλλων ΠΔΚ στις χώρες που περιλαμβάνονται στο benchmark που εφαρμόζουμε.²⁷

Πίνακας 2.4: Σύγκριση τελών τερματισμού σταθερό προς κινητό σε ώρες αιχμής εγκατεστημένων ΠΔΚ σε ένα σύνολο χωρών της ΕΕ το δεύτερο εξάμηνο του 2002²⁸ (Πηγή: Όγδοη Έκθεση της ΕΕ., 2002)

²⁷ Η κατάσταση δεν έχει αλλάξει δραματικά μέσα στο 2003. Η τάση των τελών τερματισμού, συμπεριλαμβανομένων των πρόσφατων τροποποιήσεων, παρατίθεται στην επόμενη παράγραφο.

²⁸ Ο πίνακας συγκρίνει τέλη τερματισμού ανά λεπτό, υπολογισμένα για μια κλήση τριών λεπτών.

Ο μέσος όρος των τελών τερματισμού των Ελληνικών παρόχων, περίπου 22 Ευρωλεπτά, είναι περίπου 21% υψηλότερος από το μέσο όρο τελών τερματισμού του benchmark (εξαιρουμένης της Ελλάδας). Το κενό ανάμεσα στους δύο μέσους όρους φαίνεται να είναι μεγαλύτερο εν όψει των ακόλουθων εκτιμήσεων που δεν αντανακλώνται στη σύγκριση αυτή:

- τα τέλη που εφαρμόζονται από τους Έλληνες παρόχους είναι μέσος όρος τελών (δεδομένης της μη διάκρισης μεταξύ αιχμής και μη αιχμής), ενώ τα τέλη άλλων παρόχων στο benchmark είναι γενικώς τέλη αιχμής.²⁹
- τα τέλη υπολογίζονται ανά λεπτό, για μια κλήση τριών λεπτών. Κατά το χρόνο του benchmark, η COSMOTE χρέωνε³⁰ 18 Ευρωλεπτά ανά λεπτό συν ένα τέλος αποκατάστασης 5 Ευρωλεπτών. Επομένως, η χρέωση ανά λεπτό των 19.7 Ευρωλεπτών που αναφέρεται στον πίνακα είναι χαμηλότερη από την αντίστοιχη χρέωση ανά λεπτό για μια κλήση ενός λεπτού (23 Ευρωλεπτά). Πραγματοποιώντας benchmarking σε κλήσεις ενός λεπτού, οι οποίες αποτελούν σημαντικό ποσοστό των κλήσεων που τερματίζονται σε δίκτυα κινητών, θα αύξανε το μέσο όρο των Ελληνικών ΠΔΚ και, επομένως, θα αύξανε τη διαφορά ανάμεσα σε αυτόν και τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο.
- Ορισμένες Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές (ΕΡΑ), συμπεριλαμβανομένης της Ofcom στο Ηνωμένο Βασίλειο και της AGCOM στην Ιταλία πρόσφατα επανεξέτασαν τον ανταγωνισμό στην αγορά τερματισμού και έχουν επιβάλει ελέγχους τιμών σε ορισμένους ή και σε όλους τους παρόχους. Επομένως, τα μειούμενα τέλη τερματισμού των παρόχων αυτών θα πρέπει στο άμεσο μέλλον να μειώσουν περαιτέρω τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο που αναφέρεται στον Πίνακα. Παρομοίως, άλλες ΕΡΑ της ΕΕ, αφού ολοκλήρωσαν τον έλεγχο της αγοράς τερματισμού κλήσεων βάσει του νέου Κανονιστικού Πλαισίου, μπορεί επίσης να ασκήσουν περαιτέρω πίεση προς τα κάτω στις τιμές που περιλαμβάνονται στο benchmark.

Συμπερασματικά, υπάρχει μια διαφορά (απόσταση) ανάμεσα στα τέλη τερματισμού των Ελληνικών ΠΔΚ και του Ευρωπαϊκού μέσου όρου. Εν όψει των ενεργειών που έλαβαν

²⁹ Τα τέλη μη αιχμής είναι γενικώς χαμηλότερα.

³⁰ Οκτώβριος του 2002.

ΕΕΤΤ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ

χώρα αλλού από άλλες ΕΡΑ, η διαφορά που εντοπίζεται μπορεί να αυξηθεί με την πάροδο του χρόνου εάν τα τέλη τερματισμού που εφαρμόζονται από τους Ελληνικούς ΠΔΚ δεν αρχίσουν επίσης να μειώνονται στο άμεσο μέλλον.

2.3.5 Διακριτική τιμολόγηση (discriminatory pricing)

Αναφορικά με τις πρακτικές διακριτικής τιμολόγησης, είναι πιθανόν να βλάπτουν τον ανταγωνισμό όταν οδηγούν σε αποκλεισμό των ανταγωνιστών. Για το λόγο αυτό θεωρείται ότι έχει λάβει χώρα κατάχρηση εάν η διάκριση πραγματοποιείται από επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση.

Επιπλέον, παρόλο που οι στρατηγικές τιμολόγησης κλήσεων εντός δικτύου έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο παρελθόν στην αύξηση των υπηρεσιών κινητής,³¹ οι στρατηγικές τιμολόγησης εντός δικτύου σε μια πιο ώριμη αγορά (η διείσδυση υπερβαίνει το 90%, σύμφωνα με έναν ΠΔΚ)³² μπορεί να έχουν συνέπειες στον ανταγωνισμό για έναν ΠΔΚ με πολύ μικρό αριθμό συνδρομητών δεδομένου ότι αυτός αντιμετωπίζει πρόσθετες δυσκολίες στο να εδραιώσουν (επί ίσους όρους με τους υπάρχοντες ΠΔΚ) την παροχσία τους στην αγορά

2.3.6 Συμπίεση τιμών (price squeeze)

Η ΕΕΤΤ δεν έχει προβεί σε ανάλυση της λιανικής αγοράς (πρόσβασης και εκκίνησης) στα πλαίσια της παρούσης μελέτης και, ως εκ τούτου, δεν επεδίωξε να προσδιορίσει τις τιμές που θα ήταν ενδεικτικές συμπίεσης τιμών. Μια υπόνοια συμπίεσης τιμών μπορεί, ωστόσο, να προκύψει εάν επαληθευθεί η παρατήρηση μιας σειράς σταθερών παρόχων, ότι οι λιανικές τιμές τερματισμού που προσφέρονται από τους ΠΔΚ σε εμπορικούς πελάτες είναι

³¹ Η αύξηση του ποσοστού της κίνησης κινητών που συνιστούν οι κλήσεις εντός δικτύου έχει αυξηθεί σημαντικά, παρόλο που αυτό αντανακλά παράγοντες όπως το μέγεθος της συνδρομητικής βάσης κινητών σε σύγκριση με τις σταθερές γραμμές, και δεν μπορεί να αποδοθεί μόνο στη διακριτική τιμολόγηση (παρόλο που αυτό θα οδηγούσε σε παρόμοια αποτελέσματα).

³² Αυτός ο ΠΔΚ αναφέρει ότι ο πραγματικός αριθμός είναι μεταξύ 65 και 70%, και ότι οι πρόσθετες κάρτες SIM αντανακλούν τα σημαντικά επίπεδα χρήσης πολλαπλών SIM.

δύο με τρεις φορές φθηνότερες από τα τέλη τερματισμού χονδρικής που προσφέρονται στους σταθερούς παρόχους.

2.3.7 Υπέρμετρα κερδοφορία

Βάσει ενός απόλυτα ανταγωνιστικού οικονομικού μοντέλου, η δημιουργία υπερβολικών (supernormal) κερδών από μια δεσπόζουσα επιχείρηση σε μια συγκεκριμένη αγορά συνήθως θεωρείται ότι αντανakλά το γεγονός ότι η δεσπόζουσα επιχείρηση δεν υπόκειται σε κανέναν αποτελεσματικό ανταγωνιστικό περιορισμό. Παρόλο που τα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο παρελθόν δίσταζαν να δεχθούν την υψηλή κερδοφορία ως ένδειξη δεσπόζουσας θέσης, αποτελεί νόμιμη (εύλογη) ένδειξη ισχύος στην αγορά στην οικονομική βιβλιογραφία, ιδίως στους οικονομικούς τομείς όπου η σχετική αγορά διαμορφώνεται από εξωτερικούς παράγοντες του δικτύου (network externalities) ή από χαρακτηριστικά bottleneck.³³ Επίσης έχει αναφερθεί σε μεγάλο βαθμό από ρυθμιστές αγορών ότι αντανakλά μια έλλειψη αποτελεσματικού ανταγωνισμού.

Φυσικά, τα υπερβολικά κέρδη από την παροχή μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας μπορεί να μην αντανakλούν κάτι περισσότερο από εσωτερικές λογιστικές διαδικασίες. Επομένως, θα πρέπει να προσδιοριστούν τα κατάλληλα επίπεδα κερδοφορίας σε σχέση με μια ευρύτερη σειρά υπηρεσιών κινητής. Εντούτοις, οι υπηρεσίες τερματισμού κινητών χρεώνονται σε επίπεδο χονδρικής και, επομένως, δύνανται μόνο να συνδέονται με άλλες κατάλληλες υπηρεσίες χονδρικής. Επιπλέον, οι υπηρεσίες τερματισμού δεν μπορούν να συσχετισθούν με ανοικτή προώθηση (overt marketing), με την ευρύτερη έννοια, ή διαφήμιση, κάτι που καθιστά την κερδοφορία τους ακόμη πιο έντονη και, χωρίς περαιτέρω εξήγηση, δείχνει ότι δεν υπάρχει αποτελεσματικός ανταγωνισμός στην παροχή των υπηρεσιών αυτών.

Η κερδοφορία των διαφόρων Ελληνικών ΠΔΚ για την παροχή υπηρεσιών τερματισμού φωνητικών κλήσεων δεν προκύπτει άμεσα από τα στοιχεία που παρασχέθηκαν κατά την εξέταση της αγοράς (παρόλο που η αναφορά στο κόστος που υπολογίστηκε βάσει του μοντέλου LRIC δείχνει ότι οι τιμές είναι άνω του κόστους συν μια εύλογη απόδοση). Προκειμένου να γίνει αντιληπτό εάν η υπερβολική κερδοφορία στο επίπεδο τερματισμού

³³ Αναφορά στο Discussion Paper της OXERA για το UK Office of Fair Trading (OFT), με τίτλο "Assessing Profitability in Competition Policy Analysis", OFT 657, July 2003, διαθέσιμο στη διεύθυνση www.of.gov.uk.

κλήσεων χονδρικής οδηγεί είτε α) σε υπερβολική κερδοφορία συνολικά ή β) στην κατάργηση των υπερβολικών κερδών βάσει του ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής (πρόσβαση και εκκίνηση), μπορεί να υπολογισθεί στα πλαίσια ενός ελέγχου της αγοράς πρόσβασης και εκκίνησης.

2.4 Συμπεράσματα

1. Κάθε ΠΔΚ στη Ελλάδα, συγκεκριμένα η COSMOTE, η Vodafone-Panafon, η Telestet και η Q-Telecom, θα πρέπει να ορισθούν ως έχουσες ΣΙΑ στη σχετική αγορά για τον τερματισμό φωνητικών κλήσεων στα δικά τους δίκτυα.

2. Μεσοβραχυπρόθεσμα, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφαινόμενες τεχνολογικές εξελίξεις και την αναμενόμενη συμπεριφορά των καταναλωτών, τίποτα δεν υποδεικνύει στην ΕΕΤΤ ότι η ΣΙΑ των ΠΔΚ αναφορικά με τον τερματισμό κλήσεων στο δίκτυό τους θα εξασθενήσει με κάποιον ουσιαστικό τρόπο εν απουσία των κατάλληλων και αναλογικών *ex ante* κανονιστικών ρυθμίσεων (μέτρων). Το συμπέρασμα αυτό τίθεται με την επιφύλαξη των συγκεκριμένων υποχρεώσεων που μπορεί να επιβληθούν από την ΕΕΤΤ σε κάθε ΠΔΚ που ορίζεται ως έχων ΣΙΑ στη σχετική αγορά προϊόντων.

3. Τίποτα δε δείχνει ότι υπάρχει οποιαδήποτε αντισταθμιστική αγοραστική ισχύς η οποία να ασκήσει κάποια ανταγωνιστική πίεση στους ΠΔΚ προκειμένου να προβούν σε μείωση των τελών τερματισμού τους.

2.5 Ερωτήσεις

E6. Συμφωνείτε με το συμπέρασμα ότι η αγορά τερματισμού κλήσεων χαρακτηρίζεται από υψηλούς φραγμούς εισόδου; Εάν όχι παραθέστε τα επιχειρήματά σας.

E7. Θεωρείτε ότι οι μελλοντικές εξελίξεις από πλευράς τεχνολογίας ή μελλοντικές εξελίξεις στην δομή της αγοράς αποτελούν αξιόπιστο λόγο για να αναμένουμε αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά τερματισμού κλήσεων;

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ

Ε8. Συμφωνείτε με την ανάλυση σχετικά με το επίπεδο του ανταγωνισμού;

Ε9. Συμφωνείτε με τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η ΕΕΤΤ. Τεκμηριώστε τις απόψεις σας σε περίπτωση διαφοροποίησης.

Ε10. Θεωρείτε ότι υπάρχουν άλλα ζητήματα που σχετίζονται με το αντικείμενο της παρούσης διαβούλευσης τα οποία θα θέλατε να αναφέρετε; Παρακαλούμε τεκμηριώστε τις απόψεις σας